

Пралетарыі ўсіх краін, яднуйцеся!

Літаратура і Мастацтва

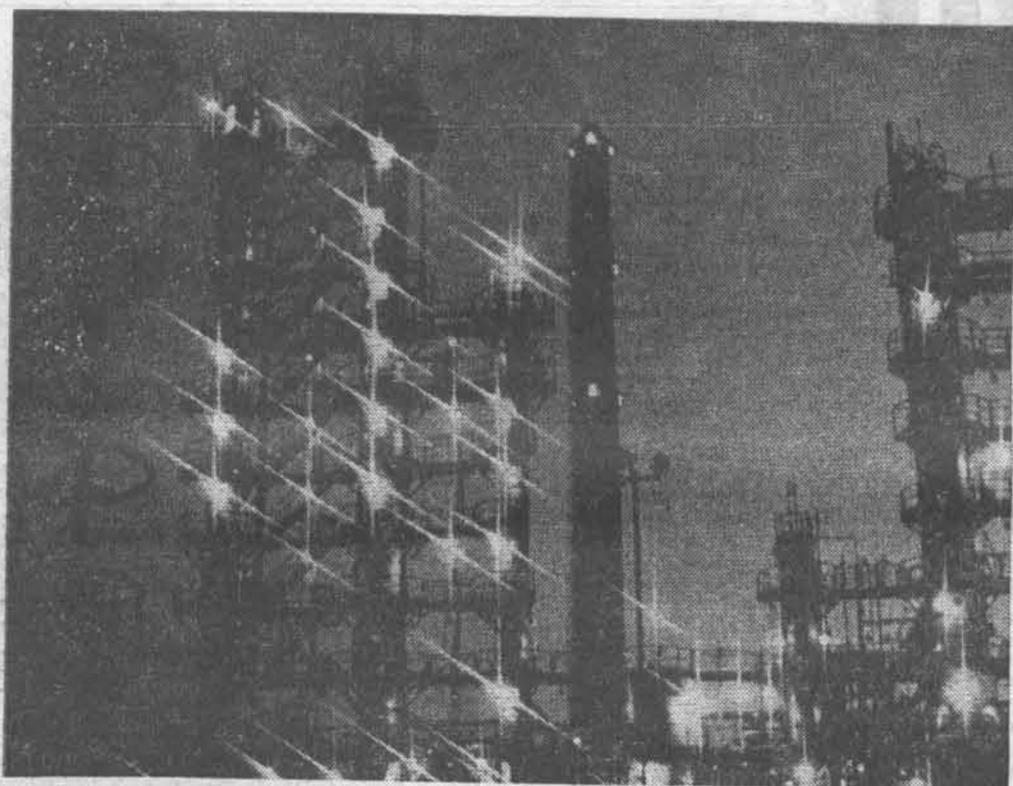
№ 25 (2918)
28 чэрвеня 1978 г.

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАЎЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕННІКАЎ БССР

Выдаецца з 1932 г.
Цана 8 кап.

СЕННЯШНІ НУМАР ШТО-
ТЫДНЕВІКА ПРЫСВЯЧАЕЦЦА
АРДЭНАНОСНАЙ ВІЦЕБШЧЫ-
НЕ.

Агні Наваполацка.

Старшыня калгаса «Закліне» Віцебскага раёна Раіса Снарава з сынам.

Віцебск. Вуліца Леніна.

— У пастанове Цэнтральнага Камітэта КПБ «Аб 60-годдзі Беларускай Савецкай Сацыялістычнай Рэспублікі і Камуністычнай партыі Беларусі» падкрэсліваецца, што Вялікі Кастрычнік азнаменаваў карэны паварот у лёсе беларускага народа, прынёс яму, як і іншым народам нашай краіны, вызваленне ад сацыяльнага і нацыянальнага прыгнёту, вывёў на шырокую дарогу будаўніцтва новага жыцця. Цудоўныя пераўтварэнні адбыліся за гады Савецкай улады на Віцебшчыне. Хацелася б, каб Вы, Сяргей Міхайлавіч, расказалі аб іх чытачам газеты «Літаратура і мастацтва».

— Аглядаючы пройдзены шасцідзесяцігадовы шлях, мы не можам не захапляцца і не ганарыцца тым, што зроблена рукамі і розумам рабочага класа, калгаснага сялянства, народнай інтэлігенцыі вобласці. Спраўды каласальныя змены адбыліся ў прамысловасці, сельскай гаспадарцы, культуры Віцебшчыны. Пры гэтым трэба мець на ўвазе, што пасля еўсташальных войнаў фактычна двойчы даялося панова адраджачы народную гаспадарку вобласці.

Сённяшнія нашы дасягненні сталі магчымы дзякуючы велізарнай жыццёвай сіле ідэй Вялікага Кастрычніка, дзяржаўнага і грамадскага ладу СССР, ленінскай дружбе савецкіх народаў, якая асабліва ярка праявілася ў вогненныя гады Вялікай Айчыннай вайны.

Ад царскага самадзяржаўя працоўным Віцебшчыны дасталася ў спадчыну прыктычная, паўсаматужная прамысловасць. Яе прадстаўлялі каля 200 віванурняў і 170 карлікавых майстэрняў, у якіх працавала восем тысяч рабочых. Яны выраблялі рыдлёўкі, сякеры, косы, сярпы, падковы, перапрацоўвалі драўніну і лён. Уся валовая прадукцыя складала крыху больш як паўпрацэнта да сённяшняга ўзроўню.

Цяпер прамысловыя прадпрыемствы вобласці выпускаюць у год вырабаў амаль на 3,5 мільярда рублёў. Па аб'ёму вытворчасці Віцебшчына займае адно з верхніх месцаў у рэспубліцы.

Не магу не назваць і такія лічбы. Цяпер узровень прамысловай вытворчасці вобласці перавышае дарэвалюцыйны ў 190 разоў. За год на нашых прадпрыемствах вырабляецца 16,5 мільярда кілават-гадзін электраэнергіі, 12 тысяч мегаларэзных станкоў, 125,8 тысячы тон поліэтылену, 27,5 тысячы тон валакна нітрон, 5,7 мільёна квадратных метраў дываноў і дывановых вырабаў, больш як 70 мільёнаў нагонных метраў ільняных тканін.

— З гэтага пераліку бачна, што на Віцебшчыне з'явіліся новыя галіны вытворчасці.

— Так, адначасова са іппаркім развіццём такіх традыцыйных для вобласці галін прамысловасці, як станкабудаванне, лёгкая, харчовая, у апошнія гады з'явіліся і новыя — электроніка, нафтахімія, нафтаперапрацоўка, электраэнергетыка.

За параўнальна кароткі тэрмін буйны прамысловы комплекс створан у Наваполацку. Дарэчы, сёлета горад адзначыў сваё дваццацігоддзе. Ён стаў буйнейшым у краіне цэнтрам нафтаперапрацоўчай і нафтахімічнай прамысловасці. Прадукцыя нафтаперапрацоўчага завода, аб'яднання «Палімір» шырока вядомая не толькі ў нашай краіне, але і далёка за яе межамі.

Варта падкрэсліць, што Наваполацк — горад інтэрнацыянальны, у ім жывуць і працуюць людзі больш чым сарака нацыянальнасцей. Гэта цікавая з'ява ў яго сацыяльным абліччы. Дзесяткі гарадоў моцна, па-рабочому звязаны з Наваполацкам. Нафтавікі Татары выпрацоўваюць для завода сываріну, якая паступае па нафтаправоду «Дружба». Звыш двухсот практычных арганізацый краіны рыхтавалі тэхнічную дакументацыю для

нафтаперапрацоўчага завода, трыста прамысловых прадпрыемстваў пастаўлялі абсталяванне і тэхналагічную аснастку. Менавіта тут, у Наваполацку, асабліва наглядна бачыш, што эканоміка любога рэгіёна краіны з'яўляецца часткай адзінага гаспадарчага комплексу СССР, які склаўся на аснове агульных зэм, інтэрэсаў і намаганняў усіх нацый і народнасцей. Паспехі Наваполацка перазрыўна звязаны з дасягненнямі многіх гарадоў краіны і ўсяго Савецкага Саюза ў цэлым.

Не магу не назваць і малодшага брата Наваполацка — Новалукомля, дзе пабуда-

май пяцігодкі складала 13,8, то ў дзевятай яна ўзнілася да 20,9, а ў першыя два гады дзесятай пяцігодкі — да 23,5 цэнтнера з гектара. Выраслі ўраджай іншых культур, павысілася прадукцыйнасць жывёлагадоўлі, павялічыўся продаж дзяржаве ўсіх відаў сельскагаспадарчай прадукцыі.

У вобласці створаны эталонныя прадпрыемствы па розных галінах вытворчасці. Адно з іх — малочны комплекс на 850 кароў — дзейнічае ў калгасе імя Чырвонай Арміі Віцебскага раёна. Асвоішы яго магутнасці, гаспадарка ў 1977 годзе

лектывізм, творчасць, ініцыятыва, дзяржаўны падыход да справы, актыўны ўдзел у грамадскім жыцці.

Вялікай павагай у шматтысячным калектыве Аршанскага ордэна Леніна льнокамбіната карыстаецца памочнік майстра Герой Сацыялістычнай Працы Міхаіл Трафімавіч Клімаў. Кадровы рабочы, які розум і сэрца аддае роднаму прадпрыемству, не шкадуе часу на выхаванне моладзі, усяляе ў ёй пачуццё гонару за справы камбіната, высокай адказнасці, вучыць маладое папаўненне рабочага

КІМ МЫ СЁННЯ СТАЛІ

Інтэрв'ю з першым сакратаром Віцебскага абкома КПБ С. М. ШАБАШОВЫМ

вана буйнейшая ў рэспубліцы электрастанцыя магутнасцю 2 мільёны 400 тысяч кілават. Для параўнання хацелася б дадаць, што першынец беларускай энергетыкі БелДРЭС, уведзены ў строй у лістападзе 1930 года, меў магутнасць усяго 30 тысяч кілават. З уводам Лукомльскай ДРЭС Віцебшчына стала буйным энергетычным цэнтрам рэспублікі і краіны.

Адначасова з будаўніцтвам новых прадпрыемстваў выдзелена вялікая работа па рэканструкцыі дзеючых. Нават не магчыма параўноўваць цёмныя і ўбогія саматужныя майстэрні рамеснікаў з сённяшнімі фабрыкамі і заводамі — сапраўднымі палацамі працы, залітымі святлом, прасторымі, абсталяванымі самай сучаснай высокапрадукцыйнай тэхнікай. Карэнным чынам змяніліся характар і тэхналогія вытворчасці.

— І не толькі ў прамысловасці, а і ў сельскай гаспадарцы?

— Пра змены на сяле трэба сказаць асобна. Дынамізм развіцця сельскай гаспадаркі з'яўляецца адным з самых буйных эканамічных і палітычных вынікаў дзейнасці нашай партыі і дзяржавы. Калі да Кастрычніцкай рэвалюцыі ў карыстанні сялян былі толькі драўляныя барады ды саха, то цяпер на палях калгасаў і саўгасаў вобласці працуюць 20 тысяч трактароў, каля 6 тысяч збожжаўборачных камбайнаў, 9 тысяч грузавых аўтамабіляў.

Магістральным напрамкам вырашэння грандыёзных задач у галіне сельскай гаспадаркі з'яўляецца спецыялізацыя і канцэнтрацыя вытворчасці на базе міжгаспадарчай кааперацыі і перавод яе на сучасную індустрыяльную аснову. Гэта стала магчымым дзякуючы значнаму ўмацаванню матэрыяльна-тэхнічнай базы калгасаў і саўгасаў. Так, за апошнія дзесяць гадоў асноўныя вытворчыя фонды павялічыліся ў 2,7 раза, энергаўзброенасць працы — у 3,6 раза. Усё гэта з'явілася надзейнай асновай росту вытворчасці прадукцыі. Калі сярэднягадава ўраджайнасць збожжавых за гады вась-

на кожныя сто гектараў сельгасугоддзяў атрымала па 1851 цэнтнеру малака пры сярэднім гадавым налоі ад каровы 3891 кілаграм. Усё пагалоўе абслугоўваюць чатыры аператары машынага даення, кожны з якіх надоймае ў год па 500 і больш тон малака. Актыўна ажыццяўляецца перавод на індустрыяльную аснову насенняводства, аграхімічнае абслугоўванне калгасаў і саўгасаў, вырошчванне свінней, адкорм буйной рагатай жывёлы. У большасці гаспадарак на двухцыклічным рэжым працы пераведзены фермы, на многіх з іх укаранены папярэдачныя падзел працы. А гэта значыць, што жывёлаводы цяпер маюць нарміраваны рабочы дзень, выхадныя, яны карыстаюцца аплачваемымі водпусамі. А калі ў чалавека больш вольнага часу, ён мае магчымасць пастаянна ўзбагачаць свой духоўны свет, павышаць ідэйна-палітычны і культурны ўзровень.

— Размова, такім чынам, ідзе аб наарадзінні новага чалавека, абудыянага Кастрычнікам, выхаванага партыяй, узмацненага ў гераічных буднях сацыялістычнага будаўніцтва.

— Мы сапраўды з'яўляемся сведкамі таго, як ва ўмовах нашай савецкай рэчаіснасці мяняецца духоўны свет чалавека. Яму ўсё ў большай ступені становяцца ўласцівымі такія характэрныя рысы, як пачуццё абавязку, калектывізму, непрымірымасці да недахопаў, далучэнне да вышэйшых сучаснай сацыялістычнай культуры, камуністычныя адносіны да працы.

Далёка за межамі нашай вобласці вядома імя шліфавальчыка Віцебскага станкабудавальнага завода імя Камінтэрна, Героя Сацыялістычнай Працы, дэпутата Вярхоўнага Савета СССР Міхаіла Севасцянявіча Цітова. У гады Вялікай Айчыннай вайны ён са зброяй у руках змагаўся з гітлераўскімі захопнікамі ў саставе партызанскага атрада. У мірны час быў баец стаў рабочым вышэйшай кваліфікацыі. Яго характэрныя рысы — добрасумленныя адносіны да працы, ка-

класа не быць «пабочнымі назіральнікамі» вялікіх спраў.

Не можа не выклікаць пачуцця велізарнага захаплення самаадданая праца ткачыкі гэтага ж прадпрыемства Вольгі Васільевы Федукіч. Першай на Віцебшчыне выканаўшы асабістае пяцігадовае заданне за 20 месяцаў, яна паказала яркі прыклад камуністычных адносін да працы, пастаяннага ўдасканалвання прафесійнага майстэрства, рацыянальнага выкарыстання абсталявання, творчага падыходу да справы, мэтанакіраванасці і дэлавітасці ў барацьбе за выкананне заданняў дзесятай пяцігодкі, за ажыццяўленне рашэнняў XXV з'езда КПСС па павелічэнню выпуску тавараў народнага спажывання.

Мы з гонарцам называем сёння імямі слаўных прадстаўнікоў гераічнага рабочага класа ткачыкі Полацкага завода шкловакна імя Ленінскага камсамола Беларусі Паліны Яфімаўны Лазуровай, швачкі-матарысткі Віцебскай швейнай фабрыкі «Сцяг індустрыялізацыі», Героя Сацыялістычнай Працы Марыі Васільевы Анібраевай, якія таксама рапартавалі аб выкананні асабістых пяцігадовых планаў, заслужанага будаўніца БССР Канстанціна Парфёнавіча Шюнонова, майстра вытворчага аб'яднання «Маналіт», дэлегата XXV з'езда КПСС Эльвіры Мікалаевы Пасаманавай і многіх, многіх іншых.

Нямала людзей сапраўды гераічнага лёсу працуюць у сельскагаспадарчай вытворчасці.

Руплівым гаспадаром зямлі стаў механізатар саўгаса імя Чарняхоўскага Дубровенскага раёна, Герой Сацыялістычнай Працы камуніст Міхаіл Іванавіч Кашпераў. Змяняльна, што і жонка героя Лідзія Піліпаўна — паважаны ў саўгасе чалавек. У 1977 годзе ёй прысвоена ганаровае званне «Маці-геранія».

Працоўныя Віцебшчыны ганарача выдатнымі дасягненнямі ў сельскагас-

НАВАПОЛАЦК СВЯТКУЕ 20-ГОДДЗЕ

падарчай вытворчасці майстра машынага даення кароў эксперыментальнай базы «Тулава» Генефы Рафаілаўны Рыбаковай. Яна абслугоўвае 100 кароў і штогод надойвае ад іх 4500 цэнтнераў малака. Г. Р. Рыбакова — лаўрэат Дзяржаўнай прэміі СССР, неаднаразова ўдзельніца Выстаўкі дасягненняў народнай гаспадаркі краіны.

Такімі людзьмі нельга не ганарыцца.

— Віцебшчына заўсёды славілася сваімі самабытнымі талентамі, багатымі культурнымі традыцыямі...

— Аб гэтым я і хачу расказаць. Вялікі Кастрычнік, Савецкая ўлада разнаволіла духоўныя сілы народа, адкрылі шырокую прастору для ўсебаковага, гарманічнага развіцця асобы.

У вёсцы Церахі Дубровенскага раёна жыве сям'я Рубанавых. Дзеці і ўнукі былых сялян-беднякоў пры Савецкай уладзе сталі знатнымі людзьмі рэспублікі. У гэтай сям'і — два дактары і два кандыдаты навук, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі БССР, Герой Сацыялістычнай Працы. Хіба мог марыць беззямельны селянін Фёдар Сідаравіч Рубанаў аб тым, да якіх вышын духоўнага развіцця ўзнімуцца яго дзеці і ўнукі! Ён са зброяй у руках ішоў абараняць заваёвы Кастрычніка ад знешняй і ўнутранай контррэвалюцыі, а затым і ад гітлераўскіх захопнікаў?

На зямлі нашага Прыдзвінскага краю нарадзіліся і выраслі кандыдаты ў члены Палітбюро ЦК КПСС, першы сакратар ЦК Кампартыі Беларусі, Герой Савецкага Саюза і Герой Сацыялістычнай Працы П. М. Машэраў, сакратар ЦК КПСС, Герой Сацыялістычнай Працы М. В. Зямінін, былы Старшыня Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР Ф. А. Сургануў, пасол Савецкага Саюза ў ГДР П. А. Абрасімаў, акадэмік Акадэміі навук БССР, лаўрэат Ленінскай прэміі У. П. Платонаў, вядомыя дзеячы літаратуры і мастацтва Пятрусь Броўка, Міхась Лынькоў, Заір Агур, Пімен Панчанка, Васіль Быкаў, Марк Фрадкін, Аляксандр Ільінскі, Павел Малчануў, Фёдар Шмакаў, Міхайл Савіцкі, Міхась Машара, Анатоль Вялюгін, Еўдакія Лось, Яўген Нікалаеў і многія іншыя. Іх творы жывуць у сэрцы народа, хваляюць нашых сучаснікаў.

Працоўныя Віцебшчыны радуюцца і ганарыцца творчымі здабыткамі пісьменнікаў-землякоў Алеся Асіпенкі, Рыгора Барадуліна, Генадзя Вураўкіна, Анатоля Вярцінскага, Уладзіміра Караткевіча, Алеся Савіцкага, Янікі Сіпакова, Юрася Свіркі, Сяргея Законнікава.

Прынцыпова новай рысай мастацкай практыкі з'яўляецца тое, што да творчасці ўсё больш і больш далучаюцца шырокія масы працоўных. Асноўны Закон грамадства развіцця сацыялізму — новыя Канстытуцыі СССР і Беларускай ССР: заканадаўча замацавалі дзяржаўныя гарантыі, якія забяспечваюць развіццё духоўных сіл народа, творчых магчымасцей чалавека. Высокае права на свабодную творчасць мае кожны грамадзянін нашай краіны. Яно забяспечана ўсім укладам нашага савецкага ладу жыцця, шырокай сеткай устаноў культуры (на Віцебшчыне, напрыклад, ва ўсіх гарадах, райцэнтрах, на прадпрыемствах, у калгасах і саўгасах дзейнічаюць паланы і дамы культуры, клубы, да паслуг насельніцтва звыш тысячы кінаўстаноўкаў, 1288 бібліятэк з кніжным фондам каля 14 мільёнаў экзэмпляраў), а таксама шэфствам вопытных майстроў прафесійнага мастацтва над самадзейнымі калектывамі. Шэфскую работу

творчых саюзаў таварыш Л. І. Брэжнеў назваў жыватворным працэсам узбагачэння мастацтва веданнем жыцця, далейшага далучэння працоўных да каштоўнасцей культуры.

— У рабоце з маладымі талентамі назапашаны пэўны вопыт і на Віцебшчыне?

— Так, творчыя семінары, заняткі ў літаратурных аб'яднаннях садзейнічаюць росту маладых літаратараў. Летась у Саюз пісьменнікаў БССР прыняты малады паэт з Глыбокага Алег Салтук і празаік з Оршы Леанід Калодзежны. Літаратурная грамадскасць і чытачы прыхільна сустрэлі першую кнігу апавяданняў журналіста з Оршы Міколы Воранава. У перыядычным друку ўсё часцей і часцей выступаюць маладыя літаратары з Віцебска, Полацка, Глыбокага, Талачына.

Выстаўкі, творчыя камандзіроўкі на будоўлі пяцігодкі сталі добрай школай ідэйнай загартоўкі і павышэння майстэрства для маладых мастакоў. У вобласці вялікай папулярнасцю карыстаюцца творы В. Ральцэвіча, М. Глушко, Г. Шугава, І. Бароўскага. У жыцці кампазітараў прыкметнай падзеяй сталі творчыя вечары асобных аўтараў, сярод якіх хацелася б адзначыць Я. Касалапава, М. Пятрэнку, В. Гарбатыўскага. Парадаваў глядачоў шэраг творчых дэбютаў на сцэне Беларускага дзяржаўнага ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга акадэмічнага тэатра імя Якуба Коласа. Малады рэжысёр Валерый Мазышкі паставіў некалькі спектакляў, якія атрымалі высокую ацэнку. Ён вылучаны гадоўным рэжысёрам тэатра. Добрую зялёнку зрабілі многія маладыя актёры.

Шырокае развіццё на Віцебшчыне атрымала самадзейная мастацкая творчасць. І хоць кажуць, што лічыць — сумная рэч, але яны вельмі ярка і выразна адлюстроўваюць наш сённяшні дзень. У першым туры Усесаюзнага фестывалю мастацкай самадзейнасці прыняло ўдзел звыш 106 тысяч выканаўцаў з нашай вобласці. Толькі ў мінулым годзе дадзена 28 тысяч канцэртаў і спектакляў, арганізаваны 82 выстаўкі выўленчага і прыкладнага мастацтва. За час фестывалю створаны 373 новыя калектывы.

Вялікай папулярнасцю ў глядачоў карыстаюцца народныя ансамблі танца «Лявоніха» Віцебскага гарадскога Дома культуры, народны ансамбль песні і танца «Малалосці» Палаца культуры ўпраўлення бытавога абслугоўвання насельніцтва, народны харэаграфічны ансамбль «Дзвінскія зоры», народны цыркавы калектыў «Юнацтва» Палаца культуры нафтавікоў Наваполацка, народны ансамбль танца «Колас» Віцебскага раённага Дома культуры, народны хор ордэна Леніна фабрыкі імя КІМ, народны нымбальны аркестр Груздаўскага сельскага клуба Пастаўскага раёна і многія іншыя. На сцэнах дамоў культуры, клубах, вестрадных і агітацыйных пляцоўках гучаць песні аб Радзіме, аб Леніне, аб Камуністычнай партыі, выконваюцца творы, у якіх раскрываецца патрыятызм савецкіх людзей, іх адданасць светлым ідэалам камунізму.

Камуністы, усе працоўныя ардэнароўнай Віцебшчыны, Ідучы насустрач 60-годдзю БССР і Кампартыі Беларусі, поўныя рашучасці азнаменаваць слаўны юбілей новымі дасягненнямі ў сацыяльна-эканамічным развіцці вобласці, у ажыццяўленні рашэнняў XXV з'езда КПСС, планаў дзесяціпяцігодкі.

Інтэр'ю правёў
Уладзімір СКАПА.

«Прарыў». Мемарыял ва Ушацкім раёне.

АБ МЕТАДАХ І СТЫЛІ ПАРТЫЙНАЙ РАБОТЫ

У Доме палітычнай асветы Віцебскага абкома КПБ на чытацкую канферэнцыю сабраўся партыйны, савецкі, гаспадарчы антыў Віцебшчыны. Гаворка ішла пра метады і стыль партыйнага кіраўніцтва на сучасным этапе на матэрыяле дакументальнай аповесці Васіля Якавенкі «Пануль сонца ў зеніце». Канферэнцыя была арганізавана Віцебскім абкомам партыі, абласной бібліятэкай імя У. І. Леніна і бюро прапаганды мастацкай літаратуры СП БССР.

Адкрываючы яе, загадчык аддзела прапаганды і агітацыі абкома партыі К. А. Галыня адзначыў асаблівае значнасць работы камуністаў ва ўсіх сферах грамадскага жыцця, і ў гэтых адносінах кніга В. Якавенкі, у якой абагульнены вопыт работы лепшых партыйных, савецкіх і гаспадарчых работнікаў вобласці, уяўляе сабой значную з'яву ў бела-

рускай публіцыстыцы апошніх гадоў.

На канферэнцыі адбылася шырокая гаворка. Прамоўцы гаварылі не толькі аб метадах і стылі работы гадоўных героў кнігі — кіраўнікоў Доншыцкага раёна, якія здолелі арганізаваць работу так, што на цяжкай камуністай глебе цяпер дамагаюцца амаль 30-цэнтнеравага ўрадка, але і расказвалі аб справах у сваіх раёнах, дзяліліся вопытам партыйнай і савецкай работы.

На канферэнцыі прысутнічала і выступіла былы першы сакратар Докшыцкага райкома партыі, зараз намеснік міністра сацыяльнага забяспячэння БССР У. Ф. Крышталевіч. Выступіў перад прысутнымі і аўтар кнігі В. Якавенкі.

Было рэкамендавана гарномам і райномам вобласці выкарыстаць вопыт партыйнай, савецкай і гаспадарчай работы, аб якім расказваецца ў кнізе.

З ТАНЦАМІ Ў ГДР

Народны ансамбль танца віцебчан «Лявоніха» выехаў у Берлін для ўдзелу ў нацыянальным аглядзе самадзейнай мастацкай творчасці працоўных, выязджаў з канцэртамі ў Польшчу.

У ГДР «Лявоніха» прыязджае ў другі раз.

Акрамя пазаконкурсных выступленняў у акрузе Зуль, дзе пройдзе «Рабочы фестываль», ансамбль дасць рад канцэртаў у Ростанку, сустранецца з налегамі — нямецкімі рабочымі і сям'ямі — энтузіястамі народнага мастацтва.

У ПАХОД ПА... ПЕСНІ

З экспедыцыі па народныя песні вярнуліся члены гуртка «Юны фалькларыст», які працуе пры Полацкім раённым Доме піянераў і школьнікаў. Яны пабывалі ў гарадскім пасёлку Ветрына і суседніх вёсках. Фанатэку фалькларыстаў папоўнілі сорака новых запісаў.

Юныя аматары народных мелодый рыхтуюцца да чарговага паходу па песні. Іх маршрут пройдзе па вёсках Зеліноўскага сельсавета Полацкага раёна.

Фота Ул. КРУКА.

Пятрусь БРОўКА

ПОЛАЦАК

Як бы нядаўна ўсё было —
Мой Полацак! Наддзвінне!
А ўжо і пяцьдзесят прайшло,
Калі я вас пакінуў.

Да горада я так прывык,
Э гісторыяй багатай...
Скажу, садзіўся я ў цягнік,
Даволі сумнаваты.

Мой камсамол! Юнацтва дні —
Дваццатых год суровых,
З пашанаю ад Скарыны
Жылі мы ўзлётам новым.

Мы многа песень белых
Спявалі маладыя,
За шмат вякоў, відаць, такіх
Не чула і Сафія.

Хоць пажыла даўно і шмат,
Ды камсамолак дзіўны —
Чырвонахустачных дзяўчат
Не знала Ефрасіння.

Мясцін даўных і пекнаты
Пералічыць не можна —
А званы вал ля Палаты,
Дзе бойкі вёў цар Грозны.

Шлях Полацка даўно відзён
Усім, ды шлях змаганя
І веліч нашых слаўных дзён
Былі на першым плане.

Знішчаўся ў песнях польскі пан,
Мяжу хацелі зрушыць,
Жыццё рабочых і сялян
Нам сagraвала душы.

Мы блузы сінія — гады
З павагаю насілі,
Аб першым трактары теды
Нямала гаварылі.

А як сляу дапамагчы,
Каб сілы аб'ядналі —
У Акружкоме, да начы
Было, што засядалі.

З нас кожны быў нібы герой,
Мужнела наша сіла —
Мой Полацак! І воблік твой
Юнацтва маладзіла.

За намі ўслед другія ішлі,
Далей нас звала праца,
Бо час ішоў. Мы пачалі
Паволі раз'язджацца.

Нам не кружыла галаву,
Што сталі ўдала, ці блізка —
Кого ў раён, каго ў Маскву...
І трапіў я да Мінска.

Ужо мінула пяцьдзесят,
Ды не магу забыцца,
Няхай пабачыў свету шмат,
Ды Полацак мне сніцца!

З пісьмі, якая будзе надрукавана ў дзесятым нумары часопіса «Маладосць».

Помнін Скарыне ў Полацку.

Гэта не проста заканамернасць — гэта мудрасць жыцця: з гадамі, з поступам часу ўсё больш прырастае душою да родных мясцін, усё вышэй цяніць спрадвечныя ісціны бацькоўскага вопыту. Быццам нечакана адкрываеш раптам высокі сэнс і ў знаёмай з дзяцінства матчынай хаце, і ў роздумным пошуме бору, і ў наіўным лапатанні рачулікі. Усё на зямлі аказваецца такім дарагім і патрэбным, што пасівелаю ўжо галавой хочацца прыхінуцца да верасной палыкі і напіцца ўдostalь лугавога ветру. І яшчэ — з прасветленасцю і захапленнем, аж да няпрошанай слязы, усёю істотай зразумець і сцвердзіць, што самы лепшы, самы прыгожы край — гэты, твой...

Не ведаю, ці ва ўсіх так бывае, а ў мяне заўсёды нараджаецца такое адчуванне, калі завітаю я на Віцебшчыну, у свой полацкі кут. Ніколі не крыўдзячы іншых мясцін, не сумняваючыся ні на міг у іхнім праве быць таксама найлепшымі, усё ж галоўнае з маіх пры-

рождання зверні, ходзячыя — у пустыні, знаюць ямы свае; птуцы, летваючыя — по воздуху, ведаюць гнезды свае; рыбы, плаваючыя по морю і рэках, чуюць выры свае; пчелы і тым подобная боронят ульев сваіх, — тако ж і людзі, ігдэ зродзіліся і ускормлены сур'ю по бозе, к тому месту великую ласку имаюць.

Рэкі Віцебшчыны помняць не толькі купальскія вогнішчы і песні плятагонаў — ніколі не забыць ім мяцежных кастроў і звону баявых мячоў. Пад лёд Заходняй Дзвіны зашхнулі ненавіснае цела архіепіскапа Ісафата Кунцэвіча віцебскага паўстанцы 1623 года. Чырвонаю стала вада ў Полацэ пасля бітвы полацкіх воінаў з французамі ў 1812 годзе, і да гэтага часу мост праз раку называюць Чырвоным. А колькі слёз горычы і роспачы бачылі, колькі галашэнняў і праклёнаў чулі Дняпро і Бярэзіна, Ушача і Дрыса! Шмат сплыло за вякі з іх чыстаю крынічнаю вадою. І калі я чэрпаю з пясчаных берагоў, заўсёды бяюся ўраніць хоць кроплю...

ка-Лепельскай зоне і закончылася бліскавай перамогай лясных салдат і горкім прызнаннем начальніка штаба 3-й нямецкай танкавай арміі: «У яснавай аперацыі супроць партызан у раёне Ушачаў бог адварнуўся ад нас...» Хіба ёсць не свеце чалавек, які ўсім гэтым не ганарыўся б, як я, які не нёс бы ўсё гэта ў самым запаветным куточку душы і памяці? Амаль 560 тысяч загубленых фашыстамі ў гады Вялікай Айчыннай вайны землякоў маіх завяшчалі мне не толькі помніцы, а і напамінаць аб гэтым, пакуль уздымае наша зямля ад водгулля выбухаў...

Голас Віцебшчыны чуцен далёка. Калі б раптам на нейкую хвілю дазволілі ўсім яе фабрыкам і заводам уключыць гудкі, які гэта быў бы велічны хор! Індустрыяльнай магутнасці Віцебскай вобласці могуць пазайздросціць некаторыя заморскія краіны. Віцебск, Орша, Полацак, Навапалацк, Наваполацк сталі прызначанымі прамысловымі цэнтрамі.

А яшчэ далёка чуваць голас віцебскіх

Дзе шчы і сэрца Лэўзіна

знанняў у любові я шапчу тут, зноў і зноў злучыцца ад бяссілля знайсці для гэтага самыя дакладныя, адзіны магчымыя словы.

Можа, ад таго, што ад калыскі ішлі са мною дрэвы і краскі, туманы і зоркі, вока шукае заўсёды лясоў і гаёў, плёсаў і чаротаў, лёгкіх аблачын і ціхага блакіту. Я ніколі не бачыў і не ўяўляў сябе на пустой і глухой зямлі — яна калыхалася пад ветрам, каласілася, шапцела і ўздыхала, вечна жывая і мудрая. Віцебшчына навучыла мяне — дзе непрыкметна, падсвядома, а дзе і з відавочнай жорсткасцю механізаванага дваццатага стагоддзя — бачыць гармонію жыцця на нашай планеце, зусім сур'езна, а не напакат замалавана, паважачь будзённыя клопаты пчалы і мураша, шпакі і вожыка, берагчы зялёны чуд травы і бессмяротную сілу вады. Навучыла яна мяне і яшчэ аднаму — удзячнай і трапяткой любові да гісторыі, разуменню, што пачалася яна доўга да цябе і будзе доўга пасля цябе, што ты пясчынка на палывоў сцяжыне твайго народа...

Чаму ўсё гэта мне падказала і прадказвала менавіта Віцебшчына? А таму, што я тут нарадзіўся, тут усваяваў сябе чалавекам, тут часцей за ўсё і ахвотней за ўсё прыпадаў да вытокаў, тут раней за ўсё зразумеў адказнасць і за сябе, і за час.

Так ужо выпала Віцебшчыне, што ўсю яе блакітнымі ніткамі, шнурочкамі, стужкамі абвілі, апялі, абнялі ручаі, рачулікі, рэкі. Паілі яны і кармілі яшчэ нашых прашчурцаў, цешылі ім вочы і душы, і якраз на рачных кручах вырасталі, як гнёзды гордых птушак, вёскі і гарады. На славуітым шляху з варагаў у грэкі ўзняўся мой родны Полацак, вядомасць і моц набыў Віцебск. Плылі па Дзвіне чаўны і плыты, парушалі цішыню незнаёмыя галасы, і на бераг па хісткіх прычалах каціліся іншаземныя тавары. Заморскія купцы хітрым вокам акідалі нецярпліваю таўкатню кірмашоў, уладна дыктавалі цэны і, напэўна, лічылі сябе заканадаўцамі славы і лёсу крывічоў. Сплывалі потым яны з людской памяці, як растрэсенае на дарозе сена ў час яснавай паводкі, а заставаліся зусім іншыя... Францыск Скарына... Сімяон Полацак... Купцамі былі іх бацькі — і забыліся імёны іхнія, як тавары, якімі яны гандлявалі. А сыны-неслухі — асветнікі і пісьменнікі, — розумам і талантам прахламаўшы таўшчэзны лёд часу і забыцца, жывуць і з помнікаў і партрэтаў пільна ўглядаюцца ў вочы нашчадкаў.

Кнігі, падаранія роднаму люду Скарынай, расчынілі шырока вакно ў блажымнасць зазірнуць не толькі ў далёкі свет, а і ў сваю душу і гісторыю. Ён і сёння дае нам урокі мудрасці і патрыятызму, наш вялікі першадрукар, які на кожным выданні не забываўся накрэсліць, што родам ён са слаўнага горада Полацка, які пакінуў нам свой запавет, поўны праўды і ласкі: «Понеже от при-

Блакіт Віцебшчыны заўсёды суседнічае з густою зелянінаю. І семі сабою прыходзяць на памяць натхнёныя Броўкавы радкі:

Лясы наддзвінскія, лясы!
Не знаю большае красы,
Як ваш убор і тонкі сталі,
Як ваш зялёны анталі!

Так, я сапраўды не знаю большае красы, як нашы сунічныя і ажыніныя, грыбныя і верасныя, цяністыя і смалістыя віцебскія лясы з гонкімі соснамі і каржакаватымі дубамі, з непразрымамі ельнікамі і трапятлівымі асінамі, з густымі арэшнікамі і маладзенькімі рабінамі. Скажу шчыра, мне нават здаецца, што немагчыма да канца ўведаць і зразумець беларускую душу, не пазнаёміўшыся з нашым лесам, спакойным і шчодрым, цярплівым і ўчэпістым. Дзіўнае і векавечнае суладдзе з прыродаю характэрна не толькі для беларускіх песень, а і для ўсяго лёсу народнага. Людзі і зямля тут неаддзельныя — і нясцерпна балела зямлі, калі падалі на яе пад кулямі і шаблямі смельцы сыны яе, і доўга балела людзям, калі падалі пад чужацкімі сякерамі карабельныя сосны і чорным дымам узнімаліся ў пабляклае неба светлыя бярозавыя гаі.

Заўсёды, калі прыязджаю дахаты, я абавязкова іду ў «мой» лес, дзе ведаю кожную сцяжынку і палянку, кожную балацявіну і крынічку. І спыняюся каля абсыпанных зямлянак і парослых малінікам акапаў. Цяпер у іх гаспадарачь мурашкі, час даточвае пачарнелыя бярвенні і жэрды, і хлапчухі з недалёкіх вёсак не прыбгаюць сюды, як некалі мы, пагуляць у «вайну» — іх прыводзіць малады настаўнік, і яны шырока расхінутымі яснымі вачанятамі доўга і моўчкі глядзяць на рубцы і раны роднай зямлі. Я таксама доўга ўзіраюся ў лес, толькі іншым, чым яны, паглядам — калі мне было столькі, як ім, мае вочы еў толавы смурод і ліпкі дым спаленай разам з людзьмі школы. Таму лес для мяне гомоніць незабытымі галасамі партызан — і мне здаецца, што вось зараз адхінуць шырокія лапы елак і выйдучь з-за дрэў хударлявыя і зусім маладыя Уладзімір Елісеевіч Лабанок і Пётр Міронавіч Машэраў, чые імёны і твары ведае цяпер не толькі ўся наша рэспубліка, і стануць поплеч з імі Бацька Мінай, Канстанцін Заслонаў, Аляксей Данукалаў, Міхаіл Сільніцкі — салдаты і героі віцебскіх лясоў...

Соты, а можа, і тысячны раз з нехаваным гонарам я прыгадваю, што першыя партызанскія брыгады былі арганізаваны на Віцебшчыне, што саракакіламетровы пралом у лініі фронту паміж Веліжам і Усвятамі, які больш паўгода ў суровым 1942-м злучаў акупіраваныя фашыстамі раёны з Вялікай зямлёй, называўся «Віцебскімі варотамі», што самая буйная бітва народных месціцаў з рэгулярнымі гітлераўскімі войскамі адбылася ў красавіку — маі 1944 года ў Полац-

акцёраў. Акадэмічны тэатр імя Януба Коласа — адзін з лепшых не толькі ў рэспубліцы, а і ў краіне. Гэта не зямлякае перабольшанне, гэта агульнавядомы факт. Мяне асабіста тэатр зачараў вае надзвычайнай арганічнасцю талентаў, вернасцю драматургіі высокіх думак і пачуццяў, музыкаю роднага слова ў вуснах лепшых яго майстроў. Я помню Аляксандра Ільінскага і Цімоха Сяргейчыка, я і цяпер хаджу на Федара Шмакава і Іосіфа Матусевіча, захапляюся глыбінёй і рознабаковасцю Анатоля Трусы і Галіны Маркінай, веру ў сённяшні і заўтрашні дзень Уладзіміра Куляшоў і Тэдэуша Кокшытыса, Святланы Андружонкі і Яўгена Шыпылі. І спадзяюся, што коласаўцы на доўга-на доўга — абавязкова, неабходна і вельмі важная частачка душы роднай маёй Віцебшчыны.

Наогул, так склаўся лёс, што ў беларускім мастацтве і літаратуры месца маёй бацькоўскай зямлі куды якое прыметнае. Тут на пачатку нашага стагоддзя складалася цэлая школа самабытных мастакоў — і аблашчанаю шумнай славаю Марку Шагалу і сёння ў парыхістых прыцемках мрояцца завулачкі Віцебска і васількі з наддзвінскіх ніў. Тут пачыналі Заір Азгур, Андрэй Бембель, Аляксей Глебаў, Віталь Цвірко, Яўген Зайцаў. Вясковы хлапчук Міхась Савіцкі тут вучыўся думаць і трымаць у руцэ аловак, а партызан Віктар Грамыка ў святле ракеты ўбачыў раптам, што ўзгоркі Полаччыны — чырвоныя... Гэтаю зямлёю разбуджана музыка Марка Фрадкіна і Анатоля Багатырова... Тут лясі і рачулікі наштапталі непаўторныя словы Петрусю Броўку і Міхасю Лынькову, Васілю Быкаву і Рыгору Барадуліну, Эдуарду Самуіленку і Тарасу Хадкевічу, Анатолю Вялюгіну і Алесю Асіпенку, Еўдакіі Лось і Уладзіміру Караткевічу, Янку Сіпакову і Анатолю Варцінскому, Алесю Савіцкаму і Міколу Матукоўскаму, Веры Вярбае і Юрасю Свірку, Алесю Петрашкевічу і Нічыпару Пашкевічу...

Словам, мелодый, фарбай шмат сказана пра віцебскі край і віцебскіх людзей. Але яшчэ больш — не сказана. Бо хіба можна да канца выказаць сьмяоўную любові, хіба можна да астатку спазнаць бацькоўскую зямлю? Вось і мне так многа хацелася сказаць пра слаўную маю, зялёную і блакітную, гераічную і працавітую Віцебшчыну, а і зноў не хопіла высокіх і дакладных слоў, каб хоць трохкі перадаць пачуцці, што поўныць маё сэрца. Можа, удасца ў наступны раз. Скажу толькі адно: як усюды — дзе б ні быў, куды б ні ехаў, з кім бы ні сустракаўся, — я помню, што я савецкі, што я беларус, так усюды помню я, што мая радзіма — віцебскі край, што я — з гэтага дарагога кутка. І таму заўсёды ў маё сэрца, у маю пльшча рака майго дзяцінства Дзвіна — сіні струменьчык стагоддзяў, сіняя жылка Бацькаўшчыны...

Генадзь БУРАЎКІН.

КОЖНАЯ кніга мае свой твар. Твар кнігі—гэта не проста вокладка, малюнкi, шрыфт, а нешта значна большае, тое, што не адразу кідаецца ў вочы. Праўда, і вокладка, і малюнкi, і шрыфт, і нават папера маюць тут пэўны ўплыў, ствараюць настраіваць чалавека, які бярэ кнігу ў рукі. Але галоўнае—у іншым, і твар кнігі вызначаецца багаццем унутраных фарбаў, шчырасцю і цэльнасцю сэрца чалавека, які стварыў кнігу.

І таму кнігі гэтак не падобны адна на другую. Гэтак жа не падобны, як не падобны твары людзей, іх сэрцы, іх унутраны свет. Але ў галоўным, у стаўленні да свету людзей, у імкненнях і парываннях да чалавечай дабрывы добрыя людзі заўсёды аднолькавыя.

І гэтак жа — кнігі.
Вось урывачак з адной:

«Раніцай я ўсцягнуў на слабе трое штаноў, апрануў накушоў, папрасіў у маці бацькаву дзягу і якарма на спрадцы і пайшоў з пастаяльцамі на рум. Мароз пабольшаў, ужо не шчыпаў, а пёк шчокі. Старыя яблыні на агародзе былі белыя, быццам зацвілі. На лугу бухмаціўся ад інею лясняк, снег ля яго быў спрэшчан заячымі слядамі. За Гараватнай узыходзіла сонца».

А гэта—з іншай:

«Над зямлэй прайшоўся свiтальны ранак. Атрасаючы з мяцёлка расу, захiсталася ад краю да краю, ажыло аўсяное поле.
— Чуеш! Музыка!—загулялі ў Палініных вачах водбліскі зары.

— Аўс звыніцы!
— Аўс?!
— Ага.
— А я не ведала!
— Дык во—слухай!».

Першая кніга — «Ветраны дзень» Міколы Воранава. Другі ўрывачак—з кнігі Леаніда Калодзежнага «Аўсяны зван».

Якія гэта розныя кнігі! І якая аднолькава магутная сіла фарбаў! Якая аднолькавая моц акордаў, што славіць прыгажосць свету і чалавечай душы! Якая аднолькавая, глыбінная вера ў дабрыву чалавечлага сэрца і давер да гэтага сэрца!

Крытыка станоўча адгукнулася на абодва зборнікі апавяданняў праявіла, адзначыла сталасць пісьменніцкай думкі, багацце моўных фарбаў, своеасаблівых, самабытных, што ўвабралі ў сябе плёскат дзвінскіх хваляў, лошум наддзвінскіх бароў, зван і спеў поля, уробленага рукамі дабрых працаўнікоў. І менавіта гэта выявіла адразу ж маладых праявіла ў шэраг удумлівых мастакоў, якія рупліва працуюць і над вобразам і над словам.

Слушна, вядома, старэйшымі пісьменнікамі — і на секцыі прозы ў Саюзе пісьменнікаў, і на пасяджэнні прэзідыума, дзе і Леанід Калодзежны і Мікола

Воранаў былі прыняты аднагалосна ў члены Саюза пісьменнікаў, — рабіліся заўвагі, што трэба смялей шукаць і новыя формы, глыбей пранікаць у жыццё, яшчэ вастрай драматызаваць калізіі ўнутранага свету герояў. Думаецца, што гэтыя заўвагі правамерныя для кожнага, хто лічыць сябе не геніем, а проста літаратарам і спрабуе стаяць сваімі творами як мага бліжэй да чытача, спасцігнуць глыбінныя праявы, што адбываюцца ў нашым сённяшнім жыцці і намалюваць праўдзвы і жыццёвы вобраз нашага часу.

Але хто можа змецца, дзе больш плёну, што больш саздзейнічала творчаму росту мастака — добрая, прынцыповая, дакладна вывераная крытычная

роў і стварыць адпаведную настраіваць.

Не проста звiнiць мяцёлкі аўса на аўсяным полі для Хведара—гэта зван новага лёсу, які паварочвае сваімі рукамі сталы, набачыўшы свет, мужчына. А для Паліны — гэта не толькі покліч у новае жыццё, але і адкрыццё гэтага новага жыцця. Яна, аказваецца, жыла зусім жа непадалёк ад гэтага поля і не ведала, што яно тоіць у сабе гэтулькі харастава, прыгажосці і музыкі. А вось Хведар павярнуў не да гэтага поля, і праз яго шчырасць, смеласць і веру яна не толькі ўбачыла новы свет, але і паверыла, што варта гэтага свету, што можа не толькі пачуць спеў поля, але і адкрыць яго ў сваім сэрцы, зразумець песні струну зала-

чалавеку хораша, калі стрэнецца яму, жыць з ім побач чалавек добры, чалавек шчырага сэрца, улюбены і ў свет і ў людзей.

Малы Андрэйка з апавядання Міколы Воранава яшчэ не ўзбіўся на сваё «аўсяное поле» — якое, дарэчы, чакае ў жыцці, мне думаецца, кожнага з нас, — але ён ужо, на першых кроках працы ў часе школьнага адпачынку, сутыкаецца з рознымі праявамі жыцця, вучыцца разумець людзей, спасцігае складаную навуку людскіх адносін, характараў, стаўлення да працы і сяброў. Здаецца, што мог убачыць хлопец за колькі тых дзён, што правёў на руме з плятніцамі, дапамагаючы ім—распарваў на агні круцінкі, якімі вяжуць бяравенні ў плыты?

зін, каб потым купіць лыжы ў падарунак Андрэйку.

Колькі вялікага роздзума вымагаюць усе гэтыя праявы жыцця, з якімі сутыкнуўся Андрэйка ў халодныя зімовыя дні на руме. І хай сабе маленькі заробак прыносіць ён у хату, затое разам з хлопцам—набытак духоўны, веданне жыцця, разуменне людзей, якое не купляюць за грошы, а спасцігаюць сваім хрыбтом, плацяць за яго памылкамі, болей і расчараваннямі, каб потым пасталець адразу душою, узмужнецць сэрцам, стаць на трывалы грунт сваёй веры ў дабрыву чалавечлага сэрца. І таму малы Андрэйка не памыляецца, калі нясе на вясельніцкіх лыжах дамоў — нясе з гонарам падарунак Сугака!—і сустракае Сямёна: ён ужо ведае, што трэба адказаць на абіякавае, не сарэтае цэльнасць сэрца і шчырасцю душы запытанне.

«— Чыя гэта ў цябе лыжы?
— Свае, — адказаў я. І растлумачыў:— Фабрычныя...».

Выходзячы з хаты, Андрэйка змеціў, як на агародзе, бы звыклі, убраўся ў белы снежавы старыя яблыні. Цяпер ён убачыў прыгажосць чалавечай працы, прыгажосць вялікую, якая можа і ўсцешыць і сарэць, і якая даражэй ад усяго на свеце, і да гэтай прыгажосці трэба яму імкнуцца, на яе кіравацца, ёю даражыць, і толькі ёю, гэтай прыгажосцю, мецца сапраўдную вартасць чалавека, з якім зводзіць цябе лёс.

І калі чалавек гэткай мераю спрабуе вызначыць вартасць таго, з чым ён сутыкнецца на жыццёвай дарозе, калі і сваё ўчынкi вымярае толькі ёю, і гэты крытэрыі лічыць галоўным — можна не сумнявацца ў тым чалавеку: ён не зломіцца ў бядзе, у радасці будзе шчодры, у горы дапаможа сябру, не саступіць у змаганні.

Можна не сумнявацца і ў шырокай дарозе, прыгожай і прываблівай дарозе пісьменніцкага таленту, які даследуе характар сваіх герояў, захпляючыся прыгажосцю іх духоўнага свету, багаццем сэрцаў, што могуць чуць аўсяны зван, бачыць у снегах бліскіўках пясцісткі яблыневай кветцы—бачыць харастава і вясну працы.

Хай жа спадарожнічае мамі дарагім землякам Леаніду Калодзежаму і Мікалаю Воранаваў удача, хай часцей свеціць сонца на пісьменніцкім стол, дзе ляжаць яшчэ не дапісаныя да канца старонкі будучых твораў, і хай штодня гучыць за акном музыка сапраўднага хараставі чалавечай душы, гучыць і кладзецца ў радок новых кніг.

Алесь САВІЦКІ.

заўвага і раскладанне па палічках здабыткаў і пісьменніцкіх пралікаў, ці сяброўскае слова шчырага захвалення, падзякі за новы свет, які адкрыўся табе праз пісьменніцкае слова, праз мастацкі вобраз, сатканы з маленькіх прыкмет і дэталей, якія тваё вока не заўважала, пакуль ты не ўзяў у рукі гэтую новую кніжку, не далучыўся да новага, яшчэ табою не ўведанага свету? І калі гэтая думка верная ў дачыненні да творчай пісьменніцкай лабараторыі, дык яна тым больш верная ў дачыненні да чытача, да якога—мэнавіта ж да яго ў першую, самую першую чаргу!—і звернута мастацкае слова любога літаратурнага твора.

Хочацца сказаць некалькі добрых слоў не аб усіх творах зборнікаў, а толькі пра два апавядання, урыўкі з якіх і прыводзіліся вышэй. І сказаць зусім не таму, што астатнія творы Леаніда Калодзежнага і Міколы Воранава не заслугоўваюць грунтоўнага і дэталёвага разгляду,—думаецца, што крытыкі яшчэ неаднойчы звернуцца да гэтых кніг!—а з прычыны таго, што гэтыя апавядання вельмі яскрава паказваюць здольнасць пісьменнікаў знаходзіць дакладную дэталі ў стварэнні паўнакроўнага мастацкага вобраза, некалькімі штырхамі даць і характар ге-

тую, у прастай будзёншчыне пабачыць зыркае і зiхатлівае святло, адчуць сваю жаночую годнасць. Сюды, на гэтае аўсяное поле, спрацаывана ўсе жыццё герояў апавядання, тут пры святле поўні, Хведар і Паліна нібыта правяралі сябе, зiрнулi на сваё жыццё новымі вачамі, закрэслішы тое благое, што замінала ім.

«Вялікая поўня вісела над полем. Два цыбаты аўсяныя сцяблы перакрывавалі яе».

І гэта не проста дэталі, якую ўбачыў мастак. Гэта—вынік вялікага зруху, што адбыўся ў душы Хведара і Паліны. Побач з паэтычным малюнкам ночы пісьменнік як бы звязвае, знітоўвае ў адно, у магутную сімфонію прыгажосць прыроды і прыгажосць чалавечай душы, якая раптоўна адкрылася, звязала новымі фарбамі, здзіўляючы і сябе і навакольны свет.

Хведар і Паліна пайшлі з аўсянога поля і панеслі з сабою прыгажосць гэтага свету, швэрдую веру ў тое, што яны змогуць зберагчы сваё каханне і сваё шчасце. Музыка аўсянога поля звiнiць у іх душы і будзе звiнeць бясконца, упрыгожваючы іх жыццё, даючы радасць і людзям, якія стрэнуцца на іх жыццёвым шляху, бо заўсёды

навуку працоўную ён спасціг хутка, хая, праўда, і памыляўся на першых кроках. Цяжэй аказалася навука іншая — навука разумець людзей дарослых, уваходзіць у свет іх спраў, узаемаадносін мужчын, на першы погляд і суровых, і складаных, і сярэдніх. Якія яны розныя для дзіцячага розуму — бацькі ў Андрэйкі няма, ён жыў разам з маці, якая ўвесь дзень зайнята на калгаснай працы, — і Сямён, і Якуб, што жыў у пастаяльцах ў Андрэйкавай хале, і начальнік сплаўчастка Сугак, хмурын, заўсёды незадаволены, які толькі нібыта адно і ведае, што «людзiць» плятніцаў за нейкія недагледы ў працы. Як разумець іх, гэтых дарослых, калі іх справы не заўсёды адпавядаюць словам, калі за хмураасцю тоіцца нешта іншае, добрае і ласкавае, тое, чаго няма, на першы погляд, у чалавеку вясёлым. Сямён, скажам, ледзьве не пратурыў Андрэйку з рума, калі той перапаліў круцінкі, а Якуб заступіўся. Але тое было на руме. А пры маці—усё наадварот. Яна цікавіцца, як жа там, на руме, працаваў яе сыноч, ці не ленаваўся. Якуб маўчыць. А Сямён—катэгарычны: «Андрэй твай, можна сказаць, малайчына». А хмурын Сугак можа гадзіну калець на холадзе, чакаючы, пакуль адчыняць мага-

Віталі ГАРАНОВІЧ

Віталіу Гарановічу 26 гадоў. Скончыў Мінскі педагагічны інстытут імя Горькага. Зараз настаўнічае на Глыбочыне. З вершамі выступаў у «Звяздзе» і «Настаўніцкай газеце».

Бацьку

Ты ўцапеў. Я сын вайны салдата.
«Шчаслівы, — гаварылі, — бо жывы...»
А я баяўся ў цябе пакратаць
Пустыя два заўсёды рукавы.

І з радасцю карміў, нібы малага,
І суцяшаў, як боль крамсаў твой твар.
А людзі зноў: «Нямала ці нямнога,
Хоць і без рук, а ў хаце гаспадар...»

Не грае наш з вайны стары гармонік,
Сказаў касу чамусьці зняць з гары,
Ды цішыня, нібыта вечны помнік,
Усемагутнай сілай на двары.

Пасля дажджу

Як кіпень, лужыны кіпелі,
Бы ад кастра па ўсім двары,
А сонца ў яркія арэлі
Праменні сыпала ўгары,
І адплывала наваліцца
З дажджом, бы ветразем, далей,
Нібы пруткамі, бліскавіцай
Карункі вяжучы свае.

І як прарослыя зярняткі,
Жаўцелі міла на страсе
У гняздзе даўняты-бусляняткі
І абсыхалі пакрысе.

Прызвание

Хацеў калісь ты быць акцёрам,
А стаў шафёрам...
Ты марыў аб актрысах МХАТа,
Пайшоў к даярцы ў сваты.

І не крыклівыя рэкламы,
А пісьмы мамы...
Замест шэкспіраўскае ролі —
Два кузавы калійнай солі.
Ды па дарозе (ў які разі)
Ты ўспамінаеш свой калгас.

Барыс БЕЛІЖЭНКА

Пультары*

Матуля мая. Вечарамі ў акно
Ты любіш глядзець на зялёныя кроны,

А недзе пультары нябеснае дно
Прабілі—і скачучь па сееце нейтроны.
Падстаў дзве далоні свае, патрымай —
З прасторы Сусвету на цёплыя рукі
З далёкай Галактыкі дыхае май,
Здаецца, што гэта дыханне унукаў,
З касмічных, забытых планет-хутароў
Адчуеш, напэўна, людскія паклоны.
І будучь нябачна хадзіць між двароў
Нямья, малыя блізняткі-нейтроны.
Тым вечарам, як ты глядзіш у акно,
А недзе ў пузатых сталах Пентагона
Стаілася думка, што спела даўно:
Як знішчыць жывое патокам нейтронаў!
Для думак шалёных зрабіць бы труну,
Засыпаць навечна пяскамі Сахары...
На арфе-паўмесцы глядзіць струну,
Расказваюць дзіўную казку пультары,
Шыбуе на саначках метэарыт
Пушыстымі гурбамі Млечнага Шляху,
А на Зямлі ад зары да зары
Клопаты... зрубы... насенне... і дах!

* Пультары — нейтронныя зоркі, якія выпраменьваюць нейтроны.

Алесь ШПЫРКОУ

Вартанне Скарныны

БАЛАДА

Дарогай апошняю стала рака:
На беразе ўжо дэгарала друкарня.
А ў Полацку недзе сівелы Лука
Чакаў свайго сына штодзённа і марна.
З якімі сябрамі адправіўся ў шлях,
І дзе ты прытулак знайшоў пасля Вільні?
Чатыры стагоддзі, як лодка пайшла,
Чатыры стагоддзі ніводнай навіны.
А лодка плыла, рассякала вяслом
І хвалі крутыя і белыя крыгі.
Так доўга шукаў таямнічых выскоў
Для самай найлепшай, галоўнейшай

кнігі!

За Полацкам знікла чатырыста зім.
Чатырыста раз выпявалі ажыны.
І вась ты, нарэшце, вярнуўся зусім:
Радзіма цябе сустракала у жніўні.
Зноў, як і ў маленстве, на дзвінскі

мурог

Ты шпарка ступіў. І застыў у здзіўленні.
Прэз колькі стагоддзяў, прэз колькі

дарог

Цябе не забыла маё пакаленне!

Уладзімір МАРУДАУ

У кар'еры

У кар'ер загналі экскаватары,
Бачна ім адно — блакіт мябэс.
Строгія у іх экзаменатары,
Да сядзення кожны як прырос.

А трасы, як мускулы, напружаны,
Іх работа бачыцца гарой.
І рука за змену так натруджана,
Бы яна надточана стралой.

Насустрэч дню

Як цудоўна, што мы падчас
Забываем свае нягоды.
Цішыня прыварожыць нас
Ненарокам, без нашай згоды.
І тады хай душа гарыць,
Падзяляе святло і цені.
І адыдуць усе сумненні
У святле маладой зары.
І тады ў цішыню гукай,
Рэчу болей не быць бясконцым,
Каб спаткала руку рука —
Над зямлёй узыходзіць сонца.

Алесь МАЗУР

Усе мы з сонцам у хаўрусе,
Як кветкі, дрэвы, каласы...
Я музыцы жыцця вучуся
У першароднасці красы.

Вось жаўрукі над полем лёну
Званочкі сінія ўзнялі,
Дзе кіпень грэчкі, пчолаў звоні —
Звіняць мядовыя палі.

Зямля расцвечана навокал,
Чаруе сонцам і расой...
Здзіўляюся красы вытокал,
Жыцця сімфоніі жывой.

Маё лета

Лета маё белае,
Лета загарэлае
Па зямлі ідзе.
Лета прамяністае,
Лета маё чыстае,
Добры дзень!
Цешыш ты крыніцаю,

Вабіш медуніцаю,
Песнямі завіш,
То жыццём, як казкою,
Те людскою ласкаю,
Поўніш мае дні,
Лета маё светлае,
Лета маё ветлае —
Ясна зары.
Будзь вярбой ты ніцаю,
Добрай навальніцаю,
Сталасці пара!

Давід СІМАНОВІЧ

Да роднага дому ідуць цягнікі,
Плывуць пароходы, ляцяць самалёты.
Ды рэдка туды нас прыводзяць шляхі —
на свята ды ў госці, спачыць ад работы,
Вяртайцеся ў родныя хаты, сыны!
яны вас чакаюць з любоўю нязменнай.
І з кветкамі разам падораць яны
ажалі усмешак і сонца прамени ў.
А тое, што рэдка мы ездзім туды,
што іншыя рэкі даўно нас чаруюць,
яны разумеюць... І моўчкі заўжды,
як добрыя маці, усё нам даруюць.

Дзядзька Прошка

Пра вайну ўспамінаюць
І ўжо забываюць патрошку,
праклінаюць вайну:
яна горам, няшчасцем сьліве.
А на вуліцы нашай
жыве дзядзька Прошка.

І вайна для яго —
І сягоння балюча жыве.

Ён нічога не бачыць.
Ды сцежкі ўсе помніць,
І калі ля ракі
ён праходзіць вячэрняй перой,
неспакойным драчом,
што трывожыць санліваю поўнач,
яго мыліца
доўга скрыпіць над ракой.

І ад гэтага скрыпу
так горка і крыўдна
той зямлі,
што калісьці гарэла ў агні,
А сябры яго ўсе —
на п'едэсталах гранітных,
І не мыліцы — ён,
дажывае скрыпучыя дні.

Перад сном ён кладзе
яе ціха ля ложка
і, стамлены,
адразу заплывае ў салодкія сны,
дзе заўжды —
прыгажун сінявокі і статны, ён, Прошка,
там і Мар'я ў касынцы
сядзіць ля сцяны.

З ёй праносіцца ў польцы
пад стукат абцасёў,
закаханы, ён доўга глядзіць
у вагэй сіняву.
І не раз
пачыналася полька тым часам,
калі ён над дняпроўскаю кручай
не ўпаў у траву.

Не канчаецца полька.
Дадому не цягне дарожка:
гарманісту — іграць,
а яму — танцаваць, танцаваць...
Вось па вуліцы нашай
ідзе дзядзька Прошка...
І гармонікі ўсе
я прашу памеўчаць.

Выйду, стану, анямелы,
на узорысты масток
мая Віцьба абмялела —
маёй памяці прыток.

Ну, а як жа без прытока
мне застацца на Дзвіне,
дзе каменчыкі глыбока
не хаваюцца на дне.

Хоць бы гром і хоць бы ліўні,
хоць бы дожджык над табой,
каб адчуў сьлёб шчаслівым
мой прыток і бег ракой,

каб ля Віцьбы і далёка,
дзе разлоў родных ніў,
перасягнуў прытоку
маёй памяці жывіў.

Пераклаў з рускай Ю. СВІРНА.

САМАДЗЕЙНАЯ ТВОРЧАСЦЬ

ПРЫЗВАННЕ РАДЗІВОНА ЛЫСЁНКА

Напачатку была дарога. Не сказаць і каб далёкая — усяго нейкіх кіламетраў дваццаць — трыццаць ад Шарнаўшчыны. А перад тым — гасціннасць Мікалая Георгіевіча Манкевіча, загадчыка Шарнаўшчынскага раённага аддзела культуры. Чалавек гаварні, надзвычай шчыры, а галоўнае — вельмі зацікаўлены сваёй справай, па-сапраўднаму ўлюбены ў не, ён горача расказаў пра работу сельскіх устаноў культуры, выказаў свае засмучэнні (амаль ўсім няма спецыялістаў з вышэйшай адукацыяй). І разам з тым з нейкай асаблівай радасцю гаварыў пра Радзівона Лысёнка, дырэктара Жуноўшчынскага сельскага Дома культуры, таксама прантына, але чалавек няўрымслівага і апантанага, якому, як кажуць, ёсць да ўсяго

справа. Успомніў ён і пра яго захапленне здымкамі аматарскіх фільмаў.
— Стужкі гэтыя, — гаварыў Мікалай Георгіевіч, — «Адзін дзень у «Сіры», «Лета над Дзвіной», «Садам цвісці» даманстраваліся і ў вобласці, і ў раёне. І цяпер мы часта арганізуюем іх прагляды ў час розных семінараў і нарад.
...І вось — дарога ў Жуноўшчыну. Лета, спякотнае і чыстае, сюды на Віцебшчыну, запазыла, зямля прасыхала не хутка, што, безумоўна, яшчэ больш дадало клопатаў вясноўцам. І не толькі хлебаробам, трактарыстам, а і вясковай інтэлігенцыі — настаўнікам, работнікам культуры, хопала клопатаў і Радзівону Лысёнку. І арганізацыя, правядзенне канцэртаў, і чытка лекцыяў, дакладаў, і выпускі «блявых лістоў» — усё гэта патрабавала ягонай

увагі, прымушала выройваць хоць маленькую крупінку і так заўсёды занятага часу.
Таму і не дзіўна, што Лысёнка давялося чакаць. Але покуль ён прышоў, мы паспелі ўжо крыху пазнаёміцца з работай Дома культуры: паглядзелі дыпломны і граматы, вывешаныя ў рамках на сцяне, зазірнулі ў стосікі папак на сталах з планами работы на бліжэйшы час, з метадычнымі распрацоўкамі, рэкамендацыйнымі спісамі літаратуры. Ва ўсім адчувалася тая сялянская акуратнасць, якая заўсёды жыве ў характары чалавека ад зямлі.
Гэтае першапачатковае ўражанне не было памылковым. Радзівон Віценцэвіч сапраўды ў многім нагадаў звычайнага вясковага чалавека — абветраны твар, уважлівы, далытлівыя вочы, шчырае сарамлівае, а

за ўсім гэтым, як высветлілася крыху пазней, — шырыня душы, тая сапраўдная таленавітасць, што закладваецца ў асобе з самога нараджэння.
Гаворна ўсчалася не адразу. Бы не хапала той нітачкі, узяўшыся за якую, можна было спавалі, не заблажыць наперад, разгортваць старонкі чалавечага жыцця, спыніцца на найбольш значных паваротах яго. Такі момант надарыўся. Гарэлівы дзядзяткі, што сабраліся ў Доме культуры, пачалі развучваць новы танец. Яны і звярнулі да Лысёнка з просьбай падыграць. Той узяў у рукі баяні, уважліва прабег вачамі па нотах, і мелодыя, спачатку бы перахопілася, а потым усё больш зладналася, напоўніла пакой. Адчувалася, што іграў ён гэты танец упершыню, але рытм улавіў хутка,

настроіўся на яго суладзе некай адразу.
— Захапленне музымай? З маленства яно, — расказаў Радзівон Віценцэвіч пасля таго, як дзядзяткі развіліся.
— Сам я тутэйшы, непадлёк ад Жуноўшчыны нарадзіўся. Алашні вёска называецца, там і зараз жыву. А сям'я нашая, можна сказаць, музычная была. Хораша на скрыпцы іграў бацька. Навучыўся яшчэ ў першую імперыялістычную, з фронту прынёс шмат рэвалюцыйных песняў. Умелі іграць, хто на скрыпцы, хто на гармоніку, і браты мае. Леанід на фронце загінуў, а Фёдар у Гродне працуе на заводзе «Бытрамонт», музычныя інструменты настрайвае. Я і сам навучыўся іграць на гармоніку. Часта мы выступалі разам. І на вяселлях ігралі, і проста для душы... А на сцэне не даводзілася. Некай не дадумаліся да гэтага, ды і часу вольнага не вельмі хапала...
Працаваў Радзівон Лысёнка і палыводам, і кавалём. Днём на рабоце, а вечарам з музынай, песнямі. Прысядваўся дзе-небудзь на лаўцы, расцягваў сваю «трохруду», і лілася задушэная народная песня, і некай да таго хораша рабілася на сэрцы, што са-

мому хацелася спяваць. З песняў не разлучыўся ён і ў арміі. Гэта было ўно як патрэба душы.
Радзівон Віценцэвіч на нейкую хвіліну задумваецца, бы збіраецца з думкамі.
— Аднойчы пайшоў у праўленне калгаса і папрасіў накіраваць мяне на курсы баяністаў, якія янраз пачалі працаваць пры раённым Доме культуры. Было гэта ў 1958 годзе...
Лысёнку тады споўнілася дваццаць восем. Узрост — не малы для таго, хто бярыцца за авальдзіны музычнай граматы. Ды і ці многа могуць даць звычайныя трохмесячныя курсы? Ён жа навучыўся не толькі іграць, а і авалоўваў нотнай граматай. Скажуся прыродны талент, улюбёнасць у музыку і апантанасць, што заўсёды прымушала Лысёнка не спыніцца на дасягнутым, думаць аб заўтрашнім дні.
Прэз два гады яму прапанавалі стаць загадчыкам клуба. Згадзіўся, хоць і ведаў, што дзядзёцка нялігва, хоць пэўны вопыт работы з людзьмі ўно быў. Які-які, увес гэты час працаваў баяністам, дапамагаў даводзіць да ладу будынак клуба, які тады яшчэ толькі ўзводзіўся.

ХРОНІКА

АПЛАДЫСМЕНТЫ — ЦЫМБАЛЬНАМУ АРКЕСТРУ

Дваццаць пяць гадоў працаўнікі калгаса «Рассвет» Пастаўскага раёна цэпла сустракаюць кожнае выступленне свайго цымбальнага аркестра, 45 музыкантаў пад кіраўніцтвам выкладчыка Віцебскага музычнага вучылішча Я. Нікіціна настойліва, упэўнена працуюць над выкананнем народных мелодый. У 1973 годзе аркестру прысвоена званне народнага. Ён — лаўрэат першага Усесаюзнага фестывалю самадзейнай творчасці працоўных. У мінулым годзе аркестр прыняў удзел у паказальных выступленнях народных музычных калектываў у Ташкенце.

«ПЯЮ МАЮ АЙЧЫНУ»

Пад такім дэвізам праходзяць у гарадах і раёнах вобласці традыцыйныя святы самадзейнага мастацтва, прысвечаны 60-годдзю рэспублікі і Кампартыі Беларусі. У гэтых святах прымаюць удзел усе калектывы мастацкай самадзейнасці: харавыя, танцавальныя, музычныя і г. д.

Ініцыятарам правядзення свята пад назвай «Браслаўскія зарніцы» выступіў наля 10 гадоў назад Браслаўскі раён. Больш за тысячу чалавек заўсёды выступае тут у зводным хоры. Звіняць песні аб краі родным, Камуністычнай партыі, аб чудаўным сьвітаным жыцці. Сёлета па тыпу «Браслаўскія зарніцы» святы мастацтва пройдзе ва ўсіх раёнах і гарадах вобласці.

УРОКІ ЭСТЭТЫКІ ДЛЯ СТАРШАКЛАСНІКАУ

Вось ужо многа гадоў запар у Беларусіім дзяржаўным ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга акадэмічным тэатры імя Януба Коласа працуе ўніверсітэт мастацтва. Шыроную вядомасць атрымалі ўрокі эстэтыкі для шкільнікаў-старшакласнікаў. Перад слухачамі выступаюць рэжысёры, мастакі, ацэны, якія раскажваюць аб тэатральным мастацтве, рабоце над спектаклемі, раскрываюць законы сцэны, драматургіі. Вучні ўдзельнічаюць у абмеркаванні новых твораў тэатральнага калектыву.

Урокам эстэтыкі ахоплены ўсе старшакласнікі школ абласнога цэнтру. Нядаўна ў зале тэатра сабраліся пераможцы абласнога конкурсу шкільнікаў на лепшую тэатральную рэцэнзію. Журі конкурсу адзначыла высокі ўзровень работ. Пераможцы былі адзначаны ганаровымі граматамі абкома камсамола, Граматамі аддзела народнай асветы аблвыканкома, каштоўнымі сувенірамі аддзялення Беларускага тэатральнага таварыства.

ВІЦЕБСКАЯ «ПАУЛІНКА»

Тэатральны калектыв «Купалінка» Палаца культуры будаўнічага трэста № 9 Віцебска пазнаёміў глядачоў са свайго новай работай — спектаклем па п'есе Я. Купалы «Паўлінка». У паставанні маладога рэжысёра В. Кузняцова былі заняты вэтэраны калектыву — Н. Мастыка, В. Казлоў, Л. Вашчонак, З. Бань-

кова і моладзь — А. Сырнікава, М. Карпенка, Т. Агароднікава. Спектакль, прысвечаны 60-годдзю БССР і КПБ, прайшоў з вялікім поспехам.

ДРУЖБА — ФРОЙНДШАФТ

Днямі ў трэці раз у Франкфурт-на-Одэры адправіўся з Віцебска поезд Дружбы. У ГДР паехалі перадавікі і наватары вытворчасці, лепшыя прадстаўнікі культуры, навукі і г. д. Удзельнікам поезда Дружбы стаў таксама народны ансамбль танца «Дзвінскія зоры» з Наваполацка, які пакажа нямецкім сябрам новую праграму.

Цесная дружба звязвае працоўных Прыдзвінскага краю з калектывамі прадпрыемстваў і ўстаноў акругі Франкфурт-на-Одэры. Абмен дэлегацыямі з мэтай вывучэння перадавога вопыту сяброў, цесная сувязь у галіне культуры, мастацтва, сумесныя навуковыя канферэнцыі ўзаемна ўзбагачаюць, даюць магчымасць укараняць у сябе ўсё новае, перадавае, што нарадзілася ў сяброў.

ТВОРЫ КІНААМАТАРАУ

Пры Палацы культуры нафтавікоў у Наваполацку актыўна дзейнічае аматарская кінастудыя. Фільмы маладых аматараў з горада нафтавікоў добра знаёмы ў вобласці. Многія з іх атрымалі высокую ацэнку ў рэспубліканскім Доме кіно, дзе маладыя кінааматары дэманстравалі сваю творчасць.

ПАМЯТНЫ МЕДАЛЬ

Самадзейны мастак Г. Колчын вядомы на Лепельшчыне сваімі цікавымі работамі. Яго творы былі прадстаўлены на суд глядачоў у Віцебску, Мінску. Лепшыя карціны «Пасля дажджу», «Генерал Даватар», «Вясна на Лепельшчыне» дэманстраваліся ў Маскве і атрымалі высокую ацэнку глядачоў. Г. Колчын удастоены медалю Усесаюзнага фестывалю мастацкай творчасці працоўных і дыплома лаўрэата фестывалю.

СПАБОРНІЧАЮЦЬ АНСАМБЛІ

Вялікую ўвагу ўдзельнічаюць самадзейнасці прыцгнугу да сябе конкурс вакальна-інструментальных ансамбляў, прысвечаны 60-годдзю Ленінскага камсамола. Першае месца прысуджана ансамблю «Юлеры» Палаца культуры будаўнікоў. Прызавыя месцы заваявалі ансамблі «Мы і песня», Палаца культуры нафтавікоў і «Сябры» вытворчага аб'яднання «Палімір».

НОВЫЯ МАЛЮНКІ ДЫВАНОУ

На Віцебскім дывановым камбінаце імя 50-годдзя БССР ўкаранены ў вытворчасць новыя малюнкі жакардавых дыванаў. Дыван пад назвай «Лясная песня» па малюнку, які распрацавала мастак Г. Саленікава, асабліва спадабаўся пакупнікам. Рытууюцца да выпуску жакардавы дыван пад назвай «Янтар» (мастак В. Шастоўскі) і многія іншыя.

Дваццаць чатыры малюнкі дывановых вырабаў будзе ўкаранена на прадпрыемстве ў трэцім годзе п'яцігоддзі.

«Мы, камарыкі»

Неаднойчы даводзілася мне бачыць па тэлебачанні выступленне народнага піянерскага ансамбля песні і танца «Камарыкі» Наваполацкага Палаца культуры нафтавікоў. І вось — сустрэча з імі, так скажаць, сам-насам. Першае, пра што спытала ў мастацкага кіраўніка і балетмайстра Вячаслава Уладзіміравіча Клячко, — чаму, навіта, «Камарыкі»? «Ведаце, назва гэтая не выпадковая», — з усмешкай адказаў ён...

У 1960 годзе прыехаў Вячаслаў да свайго брата ў адпачынак з Цалінаграда (там працаваў на камсамольскай пудэцы), ды так спадабаўся Наваполацк, што застаўся тут: будаваў дамы, дзіцячыя сады, школы. А яшчэ — займаўся ў мастацкай самадзейнасці. А дзесяць гадоў назад арганізаваў дзіцячы танцавальны калектыв. Хутка адбыўся дэбют ансамбля (назва ў яго яшчэ не было). Упершыню выйшлі на сцэну з народным танцам «Я з камарыкам скакала», які меў вялікі поспех. Адноўчы В. Клячко сабраў хлопчыкаў і дзяўчынак і абвясціў конкурс на лепшую назву. І самі дзеці пранявалі — будзем звацца «Камарыкамі»...

Сёння ў ансамблі — 160 харыстаў і танцораў. Есць і аркестр. Іграюць у ім студэнты старшых курсаў музвучылішча і выкладчыкі музычнай школы. Аркестранты з вялікім задавальненнем суправаджаюць маленькіх артыстаў у паездках.

У «Камарыкаў» — свая творчая спецыфіка. У маладой групе танцуюць хлопчыкі і дзяўчынкі з дзіцячых садоў і першакласнікі, у старэйшай — вучні чацвёртых — п'ятых класаў. А калі дзеці становіцца васьмікласнікамі —

яны ўжо не «Камарыкі». Іх творчая біяграфія працягваецца ўжо ў народным вакальна-харэаграфічным ансамблі «Дзвінскія зоры».

Гэты папулярны калектыв шмат выступае. Без «Камарыкаў» не абходзіцца амаль ні адзін канцэрт у Наваполацку, часта запрашаюць іх у Віцебск, Мінск, іншыя гарады рэспублікі, а таксама ў паддэфіную воінскую частку. Калектыв пабываў у ГДР. Памятныя паездка ў Артэк, якую арганізаваў для юных выканаўцаў ЦК ЛКСМ Беларусі. Аксамбль наведаў Рыгу, Талін, Вільнюс, Кіев, сёлета яго ўдзельнікі едуць у Ленінград.

Шмат гадоў запар гэты цікавы піянерскі ансамбль з'яўляецца пераможцам рэспубліканскага конкурсу «Арляняты вучацца лятаць». І сапраўды, нельга не захапляцца іх майстэрствам, калі глядзіш, як жыццерадасна і патхнёна выконваюць юныя артысты народныя танцы «Бульба» і «Лявоўка», «Літоў» і «Паляды», сучасныя вакальна-харэаграфічныя кампазіцыі «Юныя будзёнаўцы» і «Дзесь на радзэння»...

Сёння Вячаслаў Уладзіміравіч са сваімі «Камарыкамі» рытуе да 60-годдзя БССР і Кампартыі Беларусі вялікую канцэртную праграму. У ёй — дзве часткі, другое аддзяленне поўнасьцю будзе пабудавана на аснове беларускай нацыянальнай харэаграфіі.

І як заўсёды, па традыцыі, канцэрт пачнецца любімым нумарам артыстаў-аматараў і глядачоў — «Я з камарыкам скакала»...

Л. АЛЯКСЕЕВА,
спец. кар. «Літаратуры і мастацтва».

— А як жа пачалося вашае захапленне кінасправай? — не церпіцца нам.

Пры гэтых словах Лысбнак сцішваецца — зноў дае значыць аб сабе чалавечыя сціпласць, аднак усе ж пачынае прыгадваць. Спачатку ён захапіўся фотасправай. Клуб набыў фотаапарат, за асаваенне яго ўзяўся сам загадчык. Чытаў спецыяльную літаратуру, праглядаў часопісы. Першыя здымкі атрымаліся, гэта акрыліла, тым больш, што паявілася магчымасць самому афармліць неабходныя стэнды і вітрыны. Менавіта тады ў праўленцаў і ўзнікла думка праправабаць зніць аматарскі фільм пра родную гаспадарку, яе людзей — і к таму часу райаддзел культуры прапанаваў Жукуўшчынкаму Дому культуры кінакамеру. Тагачасны сакратар партыйнай арганізацыі Васіль Мікалаевіч Райчонак падахвоціў Лысбнака: «Ты ўжо вопыт маець, здымкі рабіў, табе, як жануць, і карты ў рукі».

Пра тым летнія дні 1972 года Радзівон Вікенцьеўч уславінае з асаблівым хваляваннем. Фільм вырашылі прысвяціць 50-годдзю СССР. Разам з Алесем Лонскім, які працаваў мастацім

кіраўніком СДК, падрыхтавалі сцэнарый. Настаўнікі мясцовай школы Леанід Іванавіч Зароцін ўзяўся быць мастаком.

Зноў пацягнуліся для Лысбнака турботныя дні. Зноў засеў ён за спецыяльную літаратуру, перачытаў матэрыялы пра работу аматарскіх кінастудый, адшунваў у газэтах і часопісах нататкі саміх кінааматараў. У няменшым хваляваннем пачынаў здымкі. Трыгоўшчэ больш прыбавілася, калі чакалі тры трычцэць метраў плёнкі, якую паслалі на праўленне ў Мінск, у лабараторыю. Самі не маглі тады зрабіць гэта. І не толькі таму, што не было патрэбнага вопыту — не хапала і належнай апаратуры, хімікалію. Здоўжыліся дні чакання, але вынік быў радасным...

Занавешваем вокны, і на маленькім экране высвечваюцца літары: «Адзін дзень у «Іскры». Аматарская кінастудыя «Іскра». 1972, 50 год СССР». А вось і малюнкы, вясковы пейзаж. Сонца толькі напалову ўзнілася з-за лесу, халаднаватымі ішчэ промнямі кранулася зямлі, а вёска ўжо абудзілася...

Кожны кадр фільма — маленькі, ледзь прыкметны штрышок з аднаго дня жыцця роднага кал-

гаса. Адчуваецца, што аматары імкнуліся з багатага фантычнага матэрыялу адабраць толькі самае істотнае, найбольш важнае і характэрнае. На экране відаць, як працуюць найбайны на ўборцы збыжыны, як вясцоўчы вішнуюць пераможцу — механізатара Івана Бутору, як вечарам моладзь займаецца спортам і спявае песні.

Заканчваецца працоўны дзень. Стомленая сонца садзіцца за возерам, лагодна кранаецца люстравой роўндзі. Наваколле сцішваецца, мільвал соннасць і цішыня ахутвае зямлю.

Фільм гэты прынё першы поспех аматарскай кінастудыі. Яго з цікавасцю прагледзелі ў Доме культуры калгаснікаў, а пазней, на Рэспубліканскім аглядзе сельскай мастацкай самадзейнасці, студыя калгаса «Іскра» была ўзнагароджана дыпломам трэціх ступені.

Плёны пачатак акрыліў на новыя планы. Быў задуманы чарговы фільм, на гэты раз каларовы. Вырашылі назваць стужку «Лета над Дзівной», расказаць пра жыццё калгасаў «Іскра», імя Жданова, імя Энгельса, па тэрыторыі якіх працякае рэчка, а таксама пра раённы цэнтр. Здымкі за-

нялі шмат часу і вяліся ад самай вясны да позняй восені. Даламагаў Лысбнаку студэнт Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта імя У. І. Леніна Мікалай Сікора, але большасць клопатаў лягло на плечы яго самога. Радзівона Вікенцьеўча, як заўсёды, вырачуў матэрыял. Садзіўся за руль, браў з сабой кінакамеру і ехаў шукаць сюжэты. На плёнку былі зазнаты выпускны вечар дзесяцікласнікаў, свята механізатараў у Шаркаўшчыне ў гонар завяршэння пясуюной, спартыўнае свята на раённым стадыёне «Ураднай», дзе каманда калгаса «Іскра», дарэчы, заняла першае месца, і іншыя моманты з жыцця раёна.

Сапраўдны поспех студыі прынесла стужка «Садам цвісці», якая расказае пра тым змены, што адбыліся ў раёне пасля вайны. Яна прысвечалася 30-годдзю вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. Тэма чалавечай памяці, вернасці загінуўшым заняла ў ёй асноўнае месца.

Працоўным будням калгаса «Іскра» прысвечаны спецыяльны кіначасопіс «Колас». Ад фільмаў ён адрозніваецца тым, што больш кампант-

ны па свайму зместу, бліжэй звязаны з падзеямі дня.

Фільмы аматараў з Жукуўшчыны яскрава сведчаць аб тым, што і ва ўмовах вёскі можна з поспехам займацца кінасправай. Для гукавога афармлення Лысбнак са сваімі аднадумцамі выкарысталі магнітафон: запісалі неабходную музыку, песні, а дыктарскі тэкст чытае настаўніца Галіна Іванаўна Сікора.

Цяпер у кінагуртку, які працуе пры СДК, шэсць чалавек. Людзі, па-сапраўднаму ўлюбеныя ў мастацтва кіно, жывуць чарговымі планами, марача аб новых фільмах пра свой калгас, мясцоўную школу, пра лепшых працаўнікоў роднай вёскі.

А ў самога Радзівона Вікенцьеўча клопатаў куды больш. Устаноўвае, якую ён узначальвае, прысвоена званне «Дом культуры выдатнай работчыка», а гэта не толькі гонар, але і новыя абавязкі, бо ў першую чаргу ад яго, дырэктара, залежыць, наколькі плённай будзе культурна-масавая работа на сіле, як адгукнецца яна ў душах людзей.

І ён, Лысбнак, нягледзячы на занятасць, ім-

нецца паспець усюды. Мяркуюць самі: у Доме культуры працуе дзевяць гурткоў, і работай самі з іх кіруе сам дырэктар. Гурткі гэтыя не проста створаны, а па-сапраўднаму жывуць, працуюць, сведчаннем чаго — паспяховыя выступленні на шматлікіх аглядах і фестывалях жукуўшчынскіх танцораў і салістаў, драмгуртоўцаў і харыстаў. Дыпломам другой ступені аргкамітэта па правядзенню і Усесаюзнага фестывалю мастацкай творчасці працоўных ўзнагароджаны Жукуўшчынскі ансамбль народных інструментаў.

...Перад нашым ад'ездам з Жукуўшчыны ў Дом культуры завітаў юнак. Пазнаёміцца мы не паспелі, ды і палічылі яго выпадковым наведвальнікам. Ён жа, вылучыўшы момант, калі Радзівон Вікенцьеўч выйшаў у другі пакой, таямніча запытаўся: «А пра трактар ён вам расказаў?» — «Пра які лішчэ трактар?» — здзіўлена перапыталі мы. «А звычайны, — з захапленнем працягваў юнак, — толькі малы. На ім Вікенцьеўч на агародзе працуе. Сам змайстраваў...»

Алесь МАРЦІНОВІЧ,
Шаркаўшчынскі раён, вёска Жукуўшчына.

Для песню Оршу

Важнейшей задачей идеологичной работы, указавшая в развитии XXV съезда КПСС, заставляющая выхаживать в советских людях коммунистических адносин да працы і грамадскай актыўнасці, савецкага патрыятызму і пралетарскага інтэрнацыяналізму, высокай культуры, нецярпимасці да перажыткаў мінулага, да буржуазнай ідэалогіі і маралі.

Высокая культура не прыходзіць сама па сабе, яе трэба выхоўваць. Выхоўваць любоў да ўсяго чужога, да музыкі, мастацтва, прыроды, кнігі...

Выхоўваць... Вельмі тонкая гэта справа. Тут не загадаеш, скажам, юнаку: любі музыку, хадзі на выстаўкі. Трэба зацікавіць яго, ды так зацікавіць, каб мастацтва, кніга ўвайшлі ў яго сэрца назаўсёды.

Сёння наша Орша—буйны культурны цэнтр. Тут 11 палацаў, дамоў культуры і клубаў, 60 бібліятэк, 3 парк культуры і адпачынку, 3 дзіцячыя музычныя школы, 1 мастацкая школа, мемарыяльны музей Героя Савецкага Саюза К. С. Заслонова, 4 музеі па гісторыі прадпрыемстваў і 11 школьных музеяў.

Стала традыцыяй у нас правядзенне аглядаў і творчых справаздач калектываў мастацкай самадзейнасці, маршаў-па-

радаў духавых аркестраў і святаў духавой музыкі, тыдняў музыкі для дзяцей і юнацтва, конкурсаў патрыятычнай песні, бальных танцаў і г. д.

Так, у нядзелю 4 чэрвеня гэтага года на студыёне «Лакматуй» адбылося гарадское свята песні «Пяю маю Айчыну», прысвечанае 60-годдзю БССР і Кампартыі Беларусі, у якім прыняло ўдзел больш чым 2000 чалавек. Свята прайшло цікава, змяцянальна і прыцягнула да сябе ўвагу многіх тысяч жыхароў горада.

У практыку работы мастацкай самадзейнасці ўкаранёна і такая форма, як вечары-партрэты лепшых перадавікоў і ваватараў вытворчасці, справаздачы лепшых творчых калектываў і старэйшых удзельнікаў мастацкай самадзейнасці. Трывала ўвайшлі ў жыццё «Святы вуліц», віншаванні рабочых дынастыя, ветэранаў працы і пераможцаў сацыялістычнага спаборніцтва, вечары-павязаны ў рабочыя, урачыстыя провады ў Савецкую Армію, урачыстыя рэгістрацыі нованароджаных, пасаджэнні клубаў рэвалюцыйнай, баявой і працоўнай славы, сустрэчы са знатнымі людзьмі горада і г. д.

Асаблівы ўздэм у развіцці мастацкай самадзейнасці ад-

быўся ў перыяд падрыхтоўкі і святкавання 60-годдзя Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі. У гэты час у нашым горадзе былі створаны новыя харавыя калектывы: супрацоўнікаў гарадскога аддзела ўнутраных спраў, медыцынскіх работнікаў, работнікаў асветы. Нарадзіўся і заваяваў шырокую папулярнасць ансамбль песні і танца «Белая Русь» Палаца культуры льнокамбіната, ансамблі танца «Юнацтва» Дома культуры машынабудаўнікоў, «Аршаначка» Дома культуры чыгуначнікаў і іншыя.

Дыпламантамі Першага Усеаюзнага фестывалю сталі калектывы эстраднага аркестра і саліст духавога аркестра Ігар Мікуліч Дома культуры чыгуначнікаў, студыя бальнага танца Палаца культуры льнокамбіната і іншыя.

Для горада Оршы, які мае тэатра і вялікай канцэртнай залы, роля калектываў мастацкай самадзейнасці ў эстэтычным выхаванні моладзі асабліва вялікая. Толькі сіламі аматараў у 1977 годзе было дадзена 850 канцэртаў і спектакляў, на якіх пабывала 300000 гледачоў.

Мы надаём вялікую ўвагу эстэтычнаму выхаванню падрастаючага пакалення. Толькі на базе гарадскога Дома піянераў працуе 31 гурток мастацкай самадзейнасці: танцавальны, харавы, вакальны, драматычны, народных інструментаў, у якіх займаецца каля 500 дзяцей. Гонарам Дома піянераў з'яўляюцца гурткі мастацкага вязання, выяўленчага мастацтва, спеваў, якія маюць мноства дыпламаў, грамад і іншых узнагарод. Група школьнікаў-вакалістаў стала пераможцай у вобласці і ўдзельнічала ў рэспубліканскім конкурсе «Чырвоны гваздзік», які праводзіўся ў гонар 60-годдзя Вялікага Кастрычніка.

28 гурткоў мастацкай самадзейнасці працуюць на базе дзіцячага Дома культуры льнокамбіната. Яго драматычны і ля-

лечны тэатры вядомы не толькі ў нашым горадзе, але і ў вобласці, рэспубліцы. У гэтым годзе яны сталі пераможцамі рэспубліканскага агляду-конкурсу пазашкольных устаноў.

Добра пастаўлена работа дзіцячай студыі пры ДOME культуры машынабудаўнікоў. За пастаўку «Прыгоды Бураі», або Залаты Ключык» удзельнікам драмгуртка прысвоена званне лаўрэата Рэспубліканскага агляду-конкурсу дзіцячых драматычных калектываў.

З мэтай далейшага развіцця мастацкага выхавання дзяцей і падлеткаў у 1977 годзе ў горадзе адкрыта дзіцячая мастацкая школа, кантынгент якой у гэтым навучальным годзе будзе складаць 80 чалавек.

Есць у нас і клуб самадзейных мастакоў, які створаны на базе Палаца культуры льнокамбіната і аб'ядноўвае 18 чалавек.

Важным раздзелам эстэтычнага выхавання з'яўляецца музычная адукацыя моладзі, якой у нашым горадзе надаецца таксама вялікая ўвага. Сёння ў горадзе працуюць 3 музычныя школы, у якіх займаецца каля 1000 навучэнцаў. Дзеці вучацца ігра на фартэпіяна, баяне, скрыпцы, акардэоне, домбры, балалайцы, гітары, ударных інструментах і г. д.

Акрамя музычных школ, пры прафсаюзнах палацах і дамах культуры працуюць музычныя студыі, у якіх займаецца 300 навучэнцаў.

Навучэнцы музычных школ з'яўляюцца прапагандыстамі музычна-эстэтычных ведаў у гарадскіх і сельскіх агульнаадукацыйных школах. Яны часта выступаюць там з канцэртамі, удзельнічаюць у тыднях музыкі для дзяцей і юнацтва. У 1978 годзе ў час Тыдня музыкі было праведзена 53 масавыя мерапрыемствы, з іх 11—для сельскіх школьнікаў.

Акрамя гэтага, на базе му-

зычных школ арганізаваны факкультэты музыкі і музычныя лекторы. Так, напрыклад, музычная школа № 1 праводзіць заняткі на факультэце музыкі народнага ўніверсітэта культуры ДК машынабудаўнікоў, працуюць дзіцячыя лекторы ў гарадской школе-інтэрнаце. Многія выкладчыкі музычных школ, кіруючыся паставамі ЦК КПСС і Савета Міністраў СССР «Аб паліпшэнні культурнага абслугоўвання сельскага насельніцтва» і ЦК КПСС: «Аб мерах па далейшаму развіццю мастацкай самадзейнасці», кіруючы калектывамі аматараў.

Усё гэта садзейнічае разумнаму фарміраванню духоўных патрэб працоўных нашага горада, прывівае любоў да музыкі.

Вялікае значэнне ў павышэнні культурнага ўзроўню, патрыятычным выхаванні моладзі, уякі працоўных горада маюць нашы музеі.

Асаблівай любоўю карыстаецца ў наведвальнікаў музей Героя Савецкага Саюза К. С. Заслонова, новая экспазіцыя якая была адкрыта да 35-годдзя з дня стварэння 1-й партызанскай брыгады імя К. С. Заслонова. Тут для яго наведвальнікаў праводзіцца аглядныя і тэматычныя экскурсіі, канферэнцыі, сустрэчы з ветэранамі Вялікай Айчыннай вайны, буйнымі заслужанымі, дэманструюцца дакументальныя і аматарскія фільмы, у тым ліку і пра горад Оршу, чытаюцца лекцыі.

У музеях прамысловых прадпрыемстваў праводзіцца вялікая выхаваўчая работа на рэвалюцыйных, баявых і працоўных традыцыйных савецкага народа, традыцыйна свайго прадпрыемства.

Нашу Оршу называюць—індустрыяльнай. Але павыходзіць да яе ў такой жа ступені і элітэ—культурная. І мы—аршанцы—гэтым ганарымся.

К. ІВАНОВА,
секратар Аршанскага гаркома КПБ.

У МІНСК ехалі без асаблівага надзеі на перамогу. Было ўсяго нейкіх пяць месяцаў рэпетыцый. А лічыць, што ансамбль атрымаўся толькі па адной перамозе на абласным конкурсе, Тамара Аляксандраўна не магла. Праўда, мінулыя месяцы для нованароджанага актэта балалаек былі надзвычай плённымі. Рэпетыравалі і ў калгасных пакоях, і ў актавай зале вучылішча па два, тры, а то і чатыры разы на тыдзень. Займаліся да болю ў пальцах, да звону ў вухах. Дадому ішлі моўчкі—усё яшчэ поўныя музыкі, хоць і змораныя.

На першым туры конкурсу, калі актэт балалаек з Віцебскага музычнага вучылішча сыграў апошні акорд «Гумарэскі» Яўгена Глебава, зала ўзвралася апладысмантамі. Гэта, вядома, не было прадугледжана правіламі конкурсу. Але і журы, і гледачы далі волю сваім папучцям.

Перамагі дзяўчаты і на другім туры конкурсу. Не ў сілах стрымаць радасці, яны тут жа, за кулісамі, кінуліся ў абдымкі. Вядома, шмат віншаванняў вывала і Тамары Аляксандраўне Шафранавай.

А яна, шчаслівая і ўзбуджаная, яшчэ быццам не верыла ў перамогу і была крышачку стрыманей за дзяўчат. Гэта адразу адчулі ўдзельнікі актэта і трошкі сцішыліся. Адна толькі Зінаіда Ісачанка на правах сяброўкі кіраўніка і яе калегі па працы не магла супакоіцца.

— Дзяўчаткі, — тармаціла яна ўсіх па чарзе, — мы ж лаўрэаты рэспубліканскага конкурсу! Чуеце? Лаўрэаты! І паедзем у Маскву.

— Вось іменна, у Маскву... — зазначыла Шафранова.

Яна прадчуvala, якой напружанай будзе барацьба сярод калектываў і ансамбляў народных інструментаў там, у сталіцы. І хоць іх актэт балалаек —

Актэт балалаек (другая злева — Т. Шафранова).

МЕЛОДЫИ ТРОХ СТРУН

адзіны такі ансамбль народных інструментаў і ў рэспубліцы, і ў краіне, — лёгкая перамогі Шафранова не чакала.

Яшчэ калі займалася ў Беларускай дзяржаўнай кансерваторыі па класу балалайкі ў дацэнта М. Прашко, Тамара засвоіла цвёрдае правіла: ніякага поспеху без цяжкай штодзённай працы не даб'ешся, тым больш у музыцы. Лёгкай перамогі тут не бывае.

І калі яе, адзіную з усіх студэнтаў па класу балалайкі, запрасілі іграць да сябе ў актэт дацэнт кансерваторыі Г. Жыхараў, Тамара ўспрыняла гэта як вялікі гонар для сябе.

Ігра ў актэце балалаек Жыха-

рава была той школай, якая дапамагла ёй тут, у Віцебску, арганізаваць свой уласны актэт, агуртаваць калектывы, выкарыстоўваючы набыты вопыт.

Колькі асалоды прыносіла невялічка балалайка і слухачам, і самой Тамары, калі яна давала сольныя канцэрты ў Мінску, іншых гарадах і раёнах.

У класным пакоі Віцебскага музычнага вучылішча, дзе працуе Т. Шафранова, вісіць партрэт вядомага рускага віртуоза-балалаечніка Барыса Сяргеевіча Трэаноўскага. Тут крыху цеснавата, хаця няма ніводнай лішняй рэчы: шафа з нотамі ды афішамі выступленняў актэта і аркестра народных інструмен-

таў вучылішча, піяніна, невялікая драўляная падстаўка для заняткаў па дырыжыраванню, люстэрка, два сталы. І, безумоўна ж, — балалайка — у футаралах і без іх.

З акна відаць стары сквер, помнік-абеліск героям Айчыннай вайны 1812 года, а там дэлей, недзе ўнізе, цячэ Дзвіна. Тамара Аляксандраўна, як каардынная віцябчанка, па-свойму любіць гэты ціхі куточак горада, і гэты сквер, і вясёлыя кафонію гукаў, што з раныцы да вечара льюцца з адчынёных вокнаў вучылішча.

Тут, дзе-небудзь на лавачцы ў скверы, Тамара Аляксандраўна любіць пасядзець пасля за-

няткаў, перабраць у памяці пражыты дзень, прааналізаваць памылкі вучняў і сваю работу педагога. Тут яны падоўгу, бывала, сядзелі з вучанцай Таняй Салаўёвай, разбіралі ўрокі.

— Не магу я больш, Тамара Аляксандраўна, — упарцілася спачатку Таня. — Відаць, нікога добрага з мяне не выйдзе. Лепш ужо кінуць усё адразу.

— Ну што ты, — неж памацярынку ўгаворвала Шафранова вучаніцу. — Я ж таксама калісьці ў школьным гуртку з домры пачынала. А цяпер, бацьшы, і на балалайцы іграю.

Сёння Таня — калега свайго былога педагога.

А вось Вольга Градоўкіна была самай здольнай вучанцай Шафрановай. Яна вучанца Ленинградскай кансерваторыі, дзе вучыцца ўжо на другім курсе. З удзячнасцю ўспамінаюць сваю настаўніцу і студэнткі трэцяга курса Белдзяржкансерваторыі Тамара Распорская і Наталля Андрушкевіч, выкладчыца Полацкай музычнай школы Людміла Чаўхуха і першай музычнай школы Віцебска — Надзея Сахно.

Не без дапамогі заслужанай артысткі БССР Т. Шафрановай быў створаны ў Віцебскім культасветвучылішчы і адзіны ў рэспубліцы ансамбль гусяроў. Выпеставала і ўзняла яго на ногі былая ўдзельніца актэта балалаек Ганна Кавалёва. Сёння гэты ансамбль з'яўляецца дыпламантам першага Усеаюзнага фестывалю самадзейнай мастацкай творчасці працоўных.

..Яны, усе восьем, розныя і па характару, і па жыццёваму вопыту, і па музычнай адукацыі. Але ўсіх аб'ядноўвае любоў да народнай музыкі, да балалайкі, жаданне іграць без паказной тэатральнасці, проста і шчыра.

М. КОНАН.

ТРАДЫЦЫІ Ў РУХУ—АБНАЎЛЕННЕ

Акадэмічнаму тэатру імя Якуба Коласа, які ўступіў у шосты дзесятак свайго існавання, не да твару выгляд старога: ён сёння як ніколі малады. Адбываецца заканамерны працэс змены творчых пакаленняў. Ён ідзе надзвычай актыўна ў апошнія сем-восем гадоў. Абнаўляецца творчы склад нашай трупы. Вядома, гэта датычыць не толькі коласаўцаў, бо сёння наогул савецкая сцена перажывае прыкметныя зрухі ў абнаўленні рэпертуару, рэжысуры і акцёрскіх сіл.

У нас ёсць усе падставы лічыць нашу больш як паўвекавую гісторыю адзінай і цэльнай па пэўных параметрах творчай пазіцыі. Коласаўцы не адзін раз дэманстравалі сваю здольнасць адгукацца высокамастацкімі творами на духоўныя запатрабаванні сучаснікаў. З нагоды нашага юбілею і тых высокіх урадавых узнагарод, якімі адзначаны тэатр, крытыка і грамадскасць даволі падрабязна разгледзелі творчы

шлях калектыву і назвалі прынцыповыя творчыя перамогі ў мінулым і сёння.

Рухомасць традыцый ў мастацтве—гэта зарука далейшага росквіту і новых адкрыццяў. Змена пакаленняў у такім працэсе мае вельмі важнае значэнне. Коласаўцы ганарыцца тым, што заўсёды выходзілі таленты і асобу акцёра-мастака, акцёра-грамадзяніна.

Яшчэ да 50-га года на нашай сцэне плённа працавалі заснавальнікі Другога БДТ, калектыву коласаўцаў. І сёння ў творчасці многіх акцёраў мы бачым плён урокаў, высокага майстэрства, якія давалі Цімох Сяргейчык, Аляксандр Ільінскі, Яніна Глебаўская, Алена Радзялоўская. Гэтыя ўрокі былі не толькі школай сапраўднага акцёрскага мастацтва. Нашы старэйшыя таварышы выходзілі ў маладых палчэнікаў пачуццё адказнасці за кожны выхад на сцэну і за маральнае аблічча артыста ў штодзённым жыцці. Яны з першых гадоў закладва-

лі тыя традыцыі, аб якіх я гавару. Калі мы хочам мець сапраўднае мастацтва, патрэбнае народу, нам трэба дбаць пра нашу змену. Настаўніцтва ў першых коласаўцаў уваходзіла ў дух і працу іх у сценах роднага тэатра. Традыцый застаецца не толькі прафесійнае фарміраванне новага артыста ва ўсёй складанасці тэхнікі і майстэрства, а і ўздзеянне на яго асабістым прыкладам.

На мой погляд, гэта самая каштоўная для нас традыцыя—зберагаць і выходзіць святыя адносіны да сцэны.

Гэтыя традыцыі жывуць і сёння. Таму мы лічым, што ва ўсіх высокіх адзнаках, якіх удастоены коласаўскі тэатр у апошнія два гады,—велізарная заслуга нашых папярэднікаў, заснавальнікаў калектыву.

У тэатры працуе значная група коласаўцаў так званых другога закліку, якія бралі ўрокі чалавечага мастацкага зместу з рук ветэранаў сцэны. І цяпер сённяшнія нашы старэйшыя

майстры — Іосіф Матусевіч, Анатолий Трус, Фёдар Шмакаў, Зінаіда Канапелька, Анатолий Шэлег — з'яўляюцца прадаўжальнікамі справы сваіх настаўнікаў і папярэднікаў.

Як вядзецца, самую важную ролю нясе на сваіх плячах сярэдняе пакаленне творчых сіл. Здаецца, ці так ужо даўно прыйшлі на сцэну Георгій Дубаў, Тадэвуш Кокшыс, Галіна Маркіна, Людміла Пісарова, Баляслаў Сяўко, Тамара Шапкіна, Уладзімір Куляшоў, Таццяна Мархель, Яўген Шыпіла, Мікалай Цішачкін, Леанід Трушко і іх творчыя ровеснікі, а яны тым часам трывала занялі вядучае месца ў рэпертуары. Іх творчасць карыстаецца ўстойлівым поспехам у гледача не толькі ў Віцебску. Гэтая група ўжо зусім акрэсленых творчых індывідуальнасцей даволі шматлікая. Яна дае магчымасць тэатру ставіць перад сабой і вырашаць усё больш і больш складаныя мастацкія задачы. Тэатр адчувае перспек-

тыўнасць сваіх сённяшніх творчых пошукаў.

Вялікія надзеі ўскладаюць коласаўцы на тых артыстаў, якія падыходзяць да трыццацігадовага рубяжа або толькі пераступілі яго. Дэбютанты нашай сцэны атрымліваюць права на шырокае раскрыццё таленту. Напрыклад, мне цяжка ўявіць сабе сённяшняе аблічча нашага тэатра без творчасці Святланы Акружной, Галіны Дзягілевай, Валяціна і Ліны Цвятковых, Віктара Дашкевіча, Пятра Ламана. Цікава заяўляюць аб сабе нядаўнія выпускнікі нашага тэатральнага інстытута—Юрый Засядацель, Сяргей Шульга, Таццяна Ліхачова, Валерыя Войчанка, Геннадзь Шкуратаў і іншыя. Клопат пра іх грамадзянскую і прафесійную сталасць—справа і мастацкага кіраўніцтва, і ўсяго калектыву. Мы ўсе разумеем, што ім наканавана вызначаць заўтрашні дзень тэатра імя Якуба Коласа. Яны павінны быць вартымі гэтай высокай місіі. І мы

Віцебск. Тэатральная плошча.

У РЭПЕРТУАРНЫМ СПІСЕ ПАЗНАЧАНА...

Калі б нехта здатны праграмаваць (або замяніць гэта моднае слова словам прадракаць) калі-небудзь сказаў мне, што ў маёй акцёрскай біяграфіі не будзе роляў з п'ес Шэкспіра, Талстога, Астроўскага, Чэхава, Горкага, я адразу адчула б сябе надзвычай пакрыўджанай дэсам. Класіка — школа майстэрства, і хоць я ведаю, што паўтараю агульнавядомаму ісціну, раблю гэта, бо адкрыла я ў практычным жыцці на сцэне. Менавіта яна дорыць нам ролі, якія, бывае, «робяць» акцёра, яго рэпутацыю, папулярнасць, раскрываюць у ім творчыя магчымасці, аб якіх ён сам і рэжысура нават не заўсёды ведаюць. Мне вельмі падабаецца сказанае С. Юрскім: акцёр — гэта не цюбік, з якога тэатр можа выціскаць адну і тую ж фарбу. Дык вось, класіка перш-наперш і спрыяе становленню сапраўднага мастака.

І ўсё ж...

І ўсё ж, калі б той самы нехта, які можа праграмаваць лёс артыста, пазбавіў бы мяне магчымасці іграць ролі ў сур'ёзнай сучаснай п'есе, маё акцёрскае жыццё, шчыра кажучы, не мела б сэнсу. Адчуванне суладдзя з часам, аднасці з сучаснікам, творчага разумення рэальных праблем сённяшняга дня даецца толькі тады, калі ты выступаеш у драме або камедыі, усе вобразы і тэматыка

якой пачэрпнуты з сённяшняга дня. Такіх на маім рахунку не так ужо і мала.

Праўда, прызнаюся, што далёка не кожная сучасная роля пакінула яркі след у маім лёсе, ды, мабыць, і ў сэрцы гледача. Ролі ж—як людзі: адзін запамінаецца пасля кароткай сустрэчы, з другім працуеш, здаецца, з дня ў дзень, а развітаешся і — забудзеш яго. Вось я вымаўляю слова «сучасніца» — і адразу прыгадваецца Жэнька Шульжэнка з «Фабрычнай дзяўчыны» А. Валодзіна. Яна неяк уся была скіравана супраць шаблону ў разуменні характару маладой рабочай нашых дзён, чулая да кожнай праявы фальшы і несправядлівасці. І калі я іграла гэтую ролю, глядзельная зала жыва адгукалася на гэты сплаў энергіі і розуму, сціпласці і тэмперменту. Я не хачу выхваліцца. Тут поспех складаўся з выдатнага драматургічнага матэрыялу плюс пэўнага працэнта «пападання» акцёрскай індывідуальнасці ў сцэнічны характар, плюс сустрэчныя токі «пазнавання» такога тыпу чалавека гледачамі. Жэнька хвалілася мяне і па-чалавечы. І цяпер, праз многа гадоў пасля таго, як спектакль мы «адыгралі», яна існуе для мяне як жывы чалавек, з якім я адкрывала для сябе штосьці важнае ў сапраўдным жыцці. Без гэтай Жэнькі наўрад ці змагла б я зразумець

так дакладна сваю Наташу («Вясёлка» М. Заруднага) або Таню («Пачатак жыцця» К. Фінд). Ды і наогул не толькі «фабрычныя» дзяўчаты і жанчыны сталі больш зразумелымі для мяне, як актрысы, таму што я калісьці зведала характэрна і адметнасць яе, Жэньчынай, індывідуальнасці.

Аднойчы зусім нечакана для мяне рэжысёр Ю. Шчарбакоў сказаў, што я буду іграць ролю Ганны Міхайлаўны Корзун у спектаклі «Вайна пад стрэхамі» паводле рамана А. Адамовіча. Гэта — характар тых жанчын, што з'яўляюцца ровеснікамі маёй маці; Корзун — мая сучасніца, але тут ад мяне роля вымагала і пэўнага пераўвасаблення. Рэжысёр рызыкаваў, калі даручаў мне ролю Ганны Міхайлаўны. Вайна ў маім жыцці — гэта дзіцячыя ўражанні ад паветраных трывог, бамбёжак, шляхоў і скрыжаванняў эвакуацыі і адчування голаду. І я пачала складаць нейкі ідэальны вобраз герані, падобны да тых, якіх бачыла ў фільмах і пра якіх чытала ў кніжках. Рэжысёр сказаў мне: навошта ты намагаешся паказаць рытарычную фігуру, гэта ж твой сын, ты яго маці, і яго могуць забіць... Чамусьці адразу ўсплыло ў памяці такое: барак на ўскраіне горада, ён прызначаны для інфекцыйных хворых... На дварэ мароз... Мяне трымаюць на руках ля шыбы... За акном — у

вельмі лёгкім асеннім паліто і старэнчай хустцы — мая маці. Ноччу ў мяне быў крызіс, і яна ранічкай, прайшоўшы некалькі кіламетраў (трамвай тады не хадзілі), прынесла мне ў бальніцу белыя сухары. Белыя — гэта быў цуд, у гэта немагчыма было паверыць. Я плакала, шкадавала маці, якой было так холадна там, а я не магу да яе падысці; яна махае мне і ўсміхаецца амаль белымі губамі. Штосьці абудзілася ў маёй акцёрскай душы, калі я зноў перажыла тое, што было са мной і маёй маці ў вайну. І мая Ганна Міхайлаўна неяк інакш загаварыла, інакш стала рухацца і жэстыкуляваць.

Пазней я сыграла зусім іншую ролю маці, непадобную ні ў чым на Ганну Міхайлаўну, — Анну Фірлінг, маркітантку матушну Кураж з драмы Б. Брэхта. І тут мне спатрэбіліся нейкія новыя эмацыянальныя імпульсы і асацыятыўныя ўспаміны, каб гледачы паверылі ў жыццёвасць характару маці, якая жыруе на вайне, корміцца вайной, губляючы сваіх дзяцей і нічога зразумець сваім матчыным сэрцам так і не можа...

З жаночых натур, апаленых вайной, помніцца мне мая Зося Савіч са спектакля «Сэрца на далоні» паводле рамана І. Шамякіна. І ў ёй мы разам з рэжысурай шукалі адметныя рысы чалавека, які здолеў заха-

ваць душэўную цэласнасць, авору ў чалавека, у жыццё. Каб быць праўдзівай ва ўсіх паводзінах, я папрасіла дазволу наведаць бальніцу і непрыкметна сачыць за маладой хворай жанчынай. Рабіла гэта не для таго, каб аднаўляць на сцэне клінічны малюнак хваробы, хваця і гэта акцёру трэба ўмець, а для таго, каб зразумець, чым і як маладая жанчына захоўвае ў сабе сілу і здольнасць радавацца жыццю каб зразумець вытокі душэўнай стойкасці. Раман І. Шамякіна і неспасрэдным назіранні падказвалі мне тыя сцэнічныя фарбы, з якімі я падыходзіла да раскрыцця гэтай ролі маёй сучасніцы.

І зноў новыя аспекты характару сваёй сучасніцы давалася нам з рэжысурай раскрываць у спектаклі «Трывога» па п'есе А. Петрашкевіча, дзе я іграю ролю судзі Зубрыч. Сімпатыю да гэтай жанчыны ўнушыў мне... гледач. Здаецца ж і такое ў нашай прафесіі! У рэпетыцыйным працэсе гэтая Зубрыч здавалася мне трохі сухаватай натурай, знорок стрыманай у праявах асабістых эмоцый. Аўтар п'есы, бывала, згаджаўся з маёй характарыстыкай, уносіў у тэкст ролі новыя адценні, але мне мая Зубрыч не давала спакою, бо чыста службовымі прамовамі і рэплікамі яна, думалася мне, так і не зможа ўсхваляваць гледача. На прэ-

ПАСЛУХАЎШЫ МУЗЫКУ ФАКТАЎ...

«...На імя народнага камісара асветы А. Д. Луначарскага... дакладная запіска... Восенню 1918 г. аб'явілі набор у навучальную станова. Вынікі пераўзышлі ўсе чаканні. Была пададзена 1651 заява... Заметну гэтую, напісаную паводле архіўных дакументаў, даўсяцца напастаць, праглядаючы газеты амаль 20-гадовай даўнасці. Наша пакаленне ўжо ведае з «Гісторыі беларускай савецкай музыкі» пра народную кансерваторыю, створаную па ініцыятыве Віцебскага аддзялення Усерасійскага саюза аркестрантаў. І таму, хаця старая заметка вабіць больш дэталёвай інфармацыяй, сам фант успрымаецца як штосьці належае, да чаго прывыкаваешся. Цяпер ужо няпроста парушыць яго хрэстаматыйнае аблічча. Няпроста — і ўсё ж такі можна. Мы паслухаем сёння сведку тых бурных гадоў, калі гісторыя пісала, бадай, самыя захапляючыя радкі культурнага жыцця Віцебска.

Ураднёнец гэтага старажытнага горада, выхадзец з перадавых колаў беларускай інтэлігенцыі, адзін з заснавальнікаў нашай прафесійнай музычнай культуры — такіх цяпер няма. Зрэшты, ці трэба дадаваць штосьці яшчэ да імя кампазітара Анатоля Багатырова? Паслухаеш ягоны ўспамін, аздаблены непаўторнай апавядальнай інтанацыяй, — і быццам дакранешся да сапраўднай духоўнай рэліквіі...

— Лёс колішняга правінцыяльнага Віцебска — унікальны. Шчыра кажучы, азначэнне «правінцыяльны» неяк і не дапасоўвалася тады да горада майго дзяцінства. Значныя артыстычныя сілы скаанцэнтраваліся тут яшчэ ў дакастрычніцкі час. Прыязджалі Няжданава, Собінаў, Фігнер, Аўэр, Вержбіловіч, Рахманінаў, Сарасатэ; штогод гастралівала славетная італьянская опера! А потым, воляй гісторыі ўратаваны ад імперыялістычнага нашэсця, Віцебск даваў сталы прытулак тым, хто накідаў акупіраваным тэрыторыям, зоны голаду, і, вядома, на-ранейшаму гасцінна вітаў знакамітых гастралёраў.

Не збоку — з самай гушчыннай пашчасіла мне назіраць цудоўны росквіт мастацкага жыцця Віцебска. У нашым музычным доме (бацька кіраваў хорам мужчынскай гімназіі, маці добра спявала, удзельнічала ў публічных выступленнях) часта збіраліся людзі мастацтва. Многія з іх былі ініцыятарамі стварэння ў горадзе народнай кансерваторыі. Хто ж ярацаваў у тагачасным Віцебску? Выкладчык тэатрычных дысцыплін, кампазітар М. Анцаў — вучыць М. Рымскага-Корсакава; лаўрэат першага сусветнага конкурсу піяністаў М. Дубасяў — вучыць А. Рубінштэйна; піяніст і тэарэтык, выхаванец С. Тапеева — В. Івановіч; скрыпач А. Бяссмертны, вялянчаліст С. Шнільман... Памяць можа падказаць яшчэ дзесятак імёнаў.

Сусветна вядомы валтарніст О. Шуман і яго сястра — сваякі нямецкага кампазітара — таксама сталі на пэўны час віябчанамі. Калі ў 1927 годзе кансерваторыя была рэарганізавана ў музычную школу, я паступіў у клас Яўгеніі Раманаўны Шуман — педагога надзвычай патрабавальнага, па дзіцячых уражаннях дык нават «грознага». Раней жа наведваў прыватныя ўрокі фартэпіяна. З першай настаўніцай — Таццянай Канстанцінаўнай Кох — мы час ад часу бачыліся і цяпер: ёй ужо за дзевяноста, жыве яна ў Баранавічах. Прыватныя ўрокі брала і мая маці; вучылася ў артысткі Марыінскага тэатра, жоўкі даравітага петраградскага дырыжора Малько. Нават калі б гэта не былі блізкія да нашай сям'і людзі, пра Мікалая Андрэвіча Малько я гаварыў бы асобна.

З ліку прыехаўшых музыкантаў ён арганізаваў сімфанічны аркестр — 100 чалавек. Праграма пастаянна абнаўлялася, і нездарма: віцебскія музыканты мелі багатую нотную бібліятэку А. Зілоці і С. Кусявіцкага, цалкам вывезеную з Петраграда. Наладзіліся штотыднёвыя канцэрты. Асабліва ўражвалі летнія выступленні аркестра ў садзе: маляўнічае наваколле, сажалі з лебедзямі — усё гэта здавалася тады неад'емным канцэртным антуражам. І адкрыццё кансерваторыі — незабыўнае, яркае! Адзін з першых дзён лістапада 1918 года. У былым памяшканні гімназіі на Гоголеўскай вуліцы сімфанічны аркестр нібы абвясчаў урачыстае нараджэнне музычнай установы. Гучала уверцюра да «Руслана і Людмілы», Першая сімфонія Бетховена, «Вальс-фантазія» Глінкі; дырыжыраваў М. Малько.

З гэтым чалавекам звязана яшчэ адно музычнае ўражанне майго дзяцінства. У 1926 годзе па запрашэнню Мікалая Андрэвіча мы з маці наведвалі Маскву і прысутнічалі на першым выкананні (пад кіраваннем Малько) Першай сімфоніі маладога Шастаковіча. Дарэчы, у Маскве даводзілася бываць рэгулярна дзякуючы сябру дома правінцыяльнаму спеваку Вячаславу Аляксеевічу Шышко. Энтузіяст у музыцы, прыроджаны Дэман, таварыскі чалавек, ведаў асабіста Шаляпіна, Собілава, увогуле, быў знаёмы ледзьве не з усімі тагачаснымі славетасцямі. «Мой чычэроне» — так называў яго — мяне суправаджаў і ў Ві-

цебску, быў адным з тых, хто ўводзіў у неабсяжны свет мастацтва.

Сапраўды, кінуце мастацкае жыццё не дазваляла абмяжоўваць свае інтарэсы, скажам, толькі музыкай. Бацька наведваў літаратурныя гурткі, удзельнічаў у дыспутах. Самым папулярным паэтам лічыўся Блок, але спакваля ўсё часцей пачынала гучаць імя Маякоўскага. Самымі цікавымі атрымліваліся філасофскія дыспуты па пытаннях эстэтыкі. Між іншым, на факультатыўнае эстэтыкі пры народнай кансерваторыі вучыўся Іван Іванавіч Салерцінскі. У далейшым — выдатны прапагандыст музыкі, крытык, 19-гадовы Салерцінскі пачынаў лжышчыную дзейнасць у канцэртах дырыжора Малько.

Гучна займалі пра сябе і мастакі. Па-над Віцебаў, там, дзе колішняя Смаленская, а цяпер — вуліца Леніна, стаяла знакамітая кандытарская, месца збору мастакоў. М. Шагал, К. Малевіч, М. Дабужынскі і іх калегі спрачаліся настолькі бурна, што такія «творчыя размовы» даходзілі ледзьве не да бойкі! А вось на Гоголеўскай вуліцы жыў Ю. Пэн, дом якога быў таксама месцам сустрэчы мастакоў.

Нарэшце, тэатральнае жыццё. Двойчы даваўся паглядзець хвалюючае сваёй навізнай выступленне Айседоры Дункан з яе трупай. Вялікае ўражанне заставалася, калі прыязджала драматычная група Мірскага. Не магу забыцца: Мірскі — Артур (15 разоў глядзеў «Авадзень!»), Мірскі — Іван Грозны; Арлену — цар Фёдар, Міша Карамазав; «Жалезная сцяна», «Фландрыя»!.. Ішлі спектаклі, так сказаць, па музыцы, акампаніравала група мясцовых спевакоў, сярод якіх была і маці. З 11 гадоў я ўжо дапамагаў ёй: нават акампаніраваў на гарадскіх канцэртах. Тады ж зацікавіўся кампазіцыяй. Зноў жа — калі б не спрыяльнае асяроддзе...

У гарадскіх школах існавалі даволі неблагія хоры; ставіліся музычныя спектаклі. Класіку паказвала оперная студыя пры кансерваторыі. («Яўгеній Анегіна», «Царская нявеста», «Дэман»). А ў школе нашай паставілі дзіцячую оперу «Грыбны перападох» — павучальную і такую кранальную казку пра вайну і прымірэнне паміж грыбамі і гароднінай. Выступіць было алказна і ўрачыста: усё рабілася, як у сапраўдным тэатры, з дэкарацыямі, касцюмамі, грывам. Ставілі мы ўрывак з Чаротавага «На Купалдзе». А потым нарадзілася яшчэ адно захапленне. Пачалі, як кажуць, уваходзіць у моду джаз-аркестры. І мы, у вольны ад заняткаў час, вырашылі арганізаваць уласнымі сіламі калектывы, здатныя да выканання шлягераў, лапулярных фактротаў. Аркестр выступаў у школах; выконвалася лёгкая музыка, што была ва ўсім на слыху, а таксама тое-сёе з «пробы пара» ўдзельніка нашай кампаніі Марка Фрадкіна. І, ведаеце, атрымлівалася няблага, нягледзячы на ​​нязвычайна інструментуюкі. Малы і вялікі барабаны, там-там, талеркі, а галоўнае — бутэлькі розных памераў і рознага тону гучання, па якіх стукалі спецыяльнымі металічнымі пласцінкамі, — такі ў нас быў шумавы аркестр.

У 1923 годзе кансерваторыя была рэарганізавана ў музычны тэхнікум, пазней — у школу, потым вярнулася назва тэхнікума. Цяпер гэта — Віцебскае музычнае вучылішча...

Праз нольны гадоў пастарэе, пажоўне старонка абласной газеты, месяц назад даслана мне з Віцебска. Пляч нотных лінеек; два бемолі ў ключы — новая песня. Аўтар музыкі і тэксту, віцебскі кампазітар Янаў Касалапаў, прысвяціў яе 60-годдзю роднага вучылішча. Дзесяткі гадоў, сотні выхаванцаў. Сённяшні калектыв жыццёва аблюваў традыцыю гарадскога музыцыравання: асабліва ганарыцца тут аркестрам народных інструментаў, цымбалаў і балалаек. Сённяшнія выкладчыкі — самі, пераважна, колішняя выпускнікі віцебскага музычнага. А вось і тыя, хто знайшоў плённае прымяненне сваім творчым сілам па-за межамі Віцебска: кандыдат мастацтвазнаўства С. Хентава, кампазітар і дырыжор Г. Юдзін, кіраўнік Дзяржаўнага народнага аркестра БССР М. Казінец, вядомыя беларускія інструменталісты Л. Смількоўскі і М. Сеўрукоў, заслужаныя работнікі культуры рэспублікі М. Лісіцкія. Е. дома ж, і кампазітар А. Багатыроў.

З 1930 года працываў ён вучобу ў Мінску, аднак сувязі з родным горадам не парываў. Песня «Над цёмным лясом», якая часам выконваецца і сёння, нагадвае кампазітара 1939 год, першую работу для віцебскай драматычнай сцэны (спектакль «Над Бярозай-раной» паводле П. Глебкі). У канцы вайны пісалася музыка да «Заложнікаў» А. Кучара. Зусім нядаўна на коласальскай сцэне ставілася «Лёнушка» Л. Ляонава з музыкой Багатырова. Анатоля В. Сільвевіча запрашаюць у вучылішча на экзамены; ён — шэф юных кампазітараў 1-й музычнай школы горада.

Тысячагоддзе Віцебска; памятны прыезд, сустрэчы з землякамі, романтичнае падарожжа па Дзвіне, любімыя мясціны. І вялікі аўтарскі канцэрт на летняй эстрадзе. Музыка Анатоля Багатырова... Якім далікатным, пачэсным, дарогім госьцем з'явілася яна ў старажытным парку новага, памаладзелага — тысячагоддзя Віцебска!

С. БЕРАСЦЕНЬ.

сёння абавязаны ўсё зрабіць, каб яны, коласаўцы заўтрашняга дня, былі творча і ідэйна ўзброенымі.

Абнаўленне мастацтва — праца складаная, комплексная. Рошкіт і станаўленне новых артыстычных сіл можа быць плённым толькі тады, калі тэатр мае высокую драматычную літаратуру. Сёлета на гастролях у Мінску мы трымаем экзамен перад патрабавальным глядачом, якому прапануем спектаклі па творах класікі і сучасных аўтараў, першым называючы імя народнага песняра Беларусі Якуба Коласа. І нашы далейшыя рэпертуарныя пошукі арыентаваны на сапраўдную літаратуру, якая вобразна даследуе складаную жыццёвую праблематыку. Мы помнім, што кожнае новае імя на нашай афішы становіцца ў шэраг, дзе заўстагоддзе дзейнасці коласаўскага тэатра былі пазначаны імёны Янкі Купалы і Кузьмы Чорнага, Шэкспіра і Астроўскага, Карнейчука і Лаўраўева, Кандрата Крапівы і Андрэя Макаёнка... Гэта таксама дарогая для ўсіх коласаўцаў тра-

дыцыя — адкрываць для беларускага глядача ўзоры творчасці сусветнай класікі і новыя творы беларускіх аўтараў.

Мы помнім, што лёс выдатных артыстаў глядач заўсёды звязвае з пэўным сцэнічным вобразам, з пэўным спектаклем. І ў біяграфіях коласаўцаў першых прызваў самыя значныя старонкі пазначаны спектаклямі «Разлом», «Першая Конная», «У пушчах Палесся», «Вайна вайне», «Несцерка», «Гамлет», «Рэвізор», «Навальніца будзе», «Чалавек з ружжом», «Крамлёўскія куранты»... Таму так арганічна спалучаецца наш клопат пра заўтрашні дзень з рэпертуарнымі пошукамі. Сёння мы робім першую спробу даць сцэнічнае прачытанне, на мой погляд, змястоўнай і цікавай п'есы Уладзіміра Караткевіча «Кастусь Каліноўскі». Праца гэта працягваецца і тут, у Мінску, ёй мы аддадзім час і наважненне і ў Віцебску, рыхтуючы спектакль да 60-годдзя БССР і КПБ.

Валеры МАЗЫНСКІ, галоўны рэжысёр Акадэмічнага тэатра імя Якуба Коласа.

Акадэмічны тэатр імя Якуба Коласа рыхтуе спектакль па драме «Кастусь Каліноўскі». У. Караткевіч, Анцэры і супрацоўнікі тэатра наведваюць у Мінску выдатныя мясціны, музеі, маючы на ўвазе і вывучэнне гістарычных матэрыялаў, звязаных з будучай праграмай. Фотакарэспандэнт «ЛіМа» У. Крук зняў у Дзяржаўным музеі Беларускай ССР галоўнага рэжысёра Валерыя Мазынскага і галоўнага мастака Аляксандра Салаўева ў аддзеле прысвечаным народнаму паўстанню пад кіраваннем Кастуся Каліноўскага.

м'еры спектакля я адчула, што зала прыслухоўваецца да маёй гаворкі, што грамадзянская павіненнасць і адказнасць чалавека ў штодзённым і рэдасным руху ў наша заўтра. Сцэна, бывае, падказвае адказы на тыя маральныя і этычныя пытанні, якія хвалююць нашага глядача, узбройвае яго духоўна, замацоўвае грамадзянскую непрымірнасць да ўсяго адмоўнага і мабілізуе на выкананне грамадскага абавязку. Акурат тады, калі ты іграеш ролю свайго сучасніка, спектакль пераконвае цябе яшчэ і яшчэ раз у тым, што сцэна даручана важная ідэйна-выхаваўчая місія. Таму на пытанне якое часта задаюць нам глядачы, — «Якую ролю вы хацелі б сыграць?» — я і мае калегі шчыра і пераканана адказваем: ролю свайго сучасніка. З гэтым мы, коласаўцы, працуем заўсёды. З гэтым жылі нашы папярэднікі, стваральнікі тэатра, такія, як Аляксандр Ільінскі і Цімох Сяргейчык, Алена Радзялоўская і Марыя Бялінская, Мікалай Міцкевіч і Павел Малчачаў. Гэта перадалося і наступным пакаленням коласаўскага тэатра. Патрэба ў ролі сучасніка — натуральная і заканамерная для нас. І мы шмат чакаем ад нашых драматургаў. Асэнсаванне і ўвасабленне вобраза чалавека нашых дзён пачынаецца ўсё ж з п'есы.

Галіна МАРКІНА, народная артыстка БССР.

Галіна МАРКІНА, народная артыстка БССР.

ЗДАЕЦЦА, нідзе не бачыла столькі чаромкі, бэзу, бязоз і клёнаў, не чула такіх «шалёных» спеваў салаўя, шэпту высокіх траў, не радавалася такой колькасці чырванадзюбых буслоў, як на маёй роднай Віцебшчыне. У Машканах. Гэта старажытная вёска былога Сенненскага павета. Большая частка тэрыторыі цяперашняга Сенненскага раёна яшчэ ў XII стагоддзі ўваходзіла ў склад Полацкага княства і разам з ім падзяляла яго лёс. Лівонскія войны, вайна «са шведам», двойчы праз павет пракацілася напалеонаўскае войска, спешна ў адступленні рабуючы ўсё і насыпаючы курганы — магільні (захаваўся такі «за вёскай Бялькі»). У 1786 годзе большаком праезджала праз Сенненскі павет Кацярына II. Жывапісная, азёрная, лясная, рачная мясцовасць выклікала ў яе захапленне, імператрыца параўнала Сенненшчыну «з англійскім паркам». Жыццё прыгоннага сялянства ў гэтым «парку» яе, вядома, не цікавіла...

Цяпер праз Машканы пракладзены шасейныя дарогі да Сянна, Віцебска, Оршы. А мясцовасць захавалася непаўторнай, раскіданая ўзгоркі перарэзаны далінамі і ярамі, цяністыя хвойныя і лісцяныя лясы, зялёныя прырэчныя лугі, срабрыстая гладзь азёраў. Не толькі я перамерала сялімі кромакі берагі звілістай рэчкі Абалянікі, што працякала пад вонкамі Машканскай дзесяцігодкі. Яна імкліва коціць і сёння свае струменючкі да паўнаводнага прытоку Заходняй Дзвіны.

Напярэдадні Айчынай вайны гэта школа налічвала дзве тысячы вучняў, з навакольных блізкіх і далёкіх вёсак штораці тысячы вучнёўскі народ галасіста крочыў, перамагаючы бездарожжа, да яе высокага ганку. Школа дала веды, выхоўвала і па-сапраўднаму гартавала юнацкія сэрцы для будучыні. Машканская школа таксама старажытная, ёй ідзе 110-ы год. Тую драўляную з высокім ганкам і чырвоным жалезным дахам школу спалілі гітлераўскія захопнікі. Будаваў яе мой бацька ў 1928 годзе, ён быў і першым дырэктарам гэтай першай вясковай дзесяцігодкі на Віцебшчыне. Цяпер тут усё новае.

Мне напісвала ў адзеле рэдкай кнігі бібліятэкі Акадэміі навук знайсці цікавы матэрыял пра становішча пачатковай адукацыі ў родным краі. Да 1864

года на тэрыторыі Сенненскага павета зусім не было школ, яны ўзніклі пасля скасавання прыгону. Народнае вучылішча ў Машканах было створана ў 1869 годзе. Што магла зрабіць невялікая школа ў тых умовах? Эдзіўляе толькі шчырасць аўтара ў дакладнасці прыведзеных фантастычна дзікіх фактаў: «Шынкі і карчмы давалі добрыя аброчныя даходы для паноў і атрымалі шырокае распаўсюджанне: пablізу цэркваў і ў іншых месцах зборшчы ці пражывання большай або менш значнай колькасці сялян абавязкова знаходзілі шынкі, у 1868 г. у Сенненскім павеце налічвалася 249 пітных дамоў і толькі пяць незадоўга перад

кі перавышаюць разумовае развіццё вучняў і не засвойваюць імя». Вось з такіх цёмрашальных умоў рваліся людзі да Свята і Кастрычніка! Бацька мой стаў у першыя шэрагі тых камуністаў-ленінцаў, што ўдзельнічалі ў барацьбе за Савецкую ўладу, закладвалі разам з народам моцны падмурок новага сацыялістычнага свету. Нарадзіўся мой бацька на хутары Кругляны ўсё той жа Машканскай воласці. Сям'я бедная і вялікая — пяць сыноў і дзве дачкі—кармілася з васьмі дзесяцін неурадлівай, пясчанай зямлі, парослай сасонікам. Неяк зусім непрыкметна ён скончыў пачатковую земскую школу ў суседніх Капыні-

цаваць настаўнікам пачатковай школы ў Чэрніцы, у 1924 годзе ўзначаліў хату-чытальню ў Машканах. Якраз у гэтым годзе ў Беларусі ўзнікла 479 гэтых устаноў, якія сталі на пярэднім краі культурнай рэвалюцыі ў вёсцы. Яны адыгралі вялікую ролю ў ліквідацыі непісьменнасці, у ажыццяўленні ўсеагульнага абавязковага навучання, у распаўсюджанні ведаў сярод сялянства. Страсны кнігалюб, бацька валодаў сакрэтам заахвочваць да кнігі малапісьменную моладзь. Ён падчас гутаркі і лекцыяў мог на памяць чытаць цэлыя старонкі Талстога, Пушкіна, Лермантава, Гогаля. У тым жа годзе была арганізавана першая

Машканскай школы да мастацтва аказалася няпростай. Мужныя крылы яго паэзіі загартаваліся ў Сталінградскай бітве. Але, як і ў школьныя гады, дамо слова самому паэту: Жыццё майго і смерці пераправы, Агонь і снег дагэтуй сніцца мне. Зваліўся я падкошаны жалезам, абляў рукамі родную зямлю. Яна шрапахла дымам і палынам, слязою нашых матак і дзяцей. Калі я моцна сціснуў яе ў жмені, праз пальцы пырнула густая кроў!

Праз Машканы ў ліпені 1941 года прайшла першая лінія нашай абароны Сянно—Віцебск, яе трымалі ўральцы. Для першых параненых у школе стварыўся шпіталь. Пазней фашысты спалілі школу, расстралілі былых камунараў на Обальскім лузе. А выхаванцы школы пакрывалі сабе неўміручай славай у барацьбе за вызваленне Радзімы. Іларыён Камінскі — лётчык, Герой Савецкага Саюза, удзельнік абароны Масквы, вызвалення Арла, Смаленска, Віцебска, Оршы, Мінска, Польшчы, бабў ва Усходняй Прусіі. Не забудзецца велічны подзвіг Міхаіла Іванавіча Юсікава, які выклікаў агонь на сябе; ён так і застаўся назаўсёды маладым у сваёй несляротнасці.

Легендарнае імя Героя Савецкага Саюза Аляксандра Канстанцінавіча Гараўца — першага і адзінага лётчыка ў свеце, які ў адным паветраным баі збіў 9 фашысцкіх самалётаў — 6 ліпеня 1943 года на Курскай вогненнай дузе.

Жыццё цэласнае, пражытае на адным дыханні, аддадзенае высокай мэце, стала зорным знакам у лёсе цэлага пакалення выпускнікоў Машканскай школы. Яна носіць цяпер гераічнае імя Аляксандра Гараўца.

Штогод 13 сакавіка ў вялізнай зале новай школы пад гукі піянерскага горна і барабана выстройваецца атрад машканскіх школьнікаў. Штогод 13 сакавіка ўрачыстай лінейкай адзначаецца дзень нараджэння яе былога школьніка Сашы Гараўца. Прыязджаюць сёстры Ніна і Зіна. Яны прысутнічаюць на ўрачыстай лінейцы, таксама былыя вучаніцы гэтай школы. Ёны ўсе, яе выхаванцы, разам аддаюць салют героям Радзімы. Мы, былыя вучні, ветэраны вайны, ветэраны калгасных палёў, моладзь з цяперашнімі машканскімі вучнямі штогод у Дзень Перамогі ідзем пад чырвоным сцягам на Машканскі курган, дзе пад абеліскам спяць вечным сном воіны Айчынай вайны.

Слаўныя традыцыі, як і народная памяць, не знікаюць! Машканская сярэдняя школа мае сёння баявы калектыў настаўнікаў, якія прадаўжаюць традыцыі героікі і працы сваіх папярэднікаў. Малады, таленавіты энтузіяст—дырэктар школы Мікалай Лукашэвіч... Па яго ініцыятыве створаны ў школе музей Героя Савецкага Саюза Аляксандра Гараўца, арганізаваны вучнёўскі клуб «Пошукі», Пятрабавальная, са сваім высокім аўтарытэтам завуч Н. Машканова, выкладчыца мовы і літаратуры Л. Лятос, Ф. Маскалёў, які ўзнаўляў школу ў пасляваенны час... Доўгія і настойлівыя пошукі выкладчыка гісторыі В. Русанова разам з вучнямі-следцамі далі плён: устаноўлены імёны 60 невядомых герояў-салдат, што аддалі жыццё ў змаганні з ворагамі. За 60 год Савецкай улады змянілася аблічча роднага краю і роднай школы. Ён іншы, сённяшні малады сучаснік, што атрымае атэстат — пучэўку ў жыццё з пачаткай Машканскай СШ. А школа і камсамол няспынна нясуць сваю ганаровую вахту...

Дзякуй табе, Машканская школа! Ты слаўна сустракаеш свой юбілей.

На ганку Роднай школы

тым адчыненых вучылішча» (К. Т. Анікіевіч. Сенненскі уезд. Могілеў, 1907). Па перапісу 1897 г. ступень пісьменнасці вызначана па павету 11,9% (Сянно — 39%). У «Памятной книжке Могилевской губернии» за 1909 г. у ліку народных вучылішча прыводзіцца і Машканскае, у якім працуе... адна настаўніца Матыска Ганна Васільеўна. Хто яна, што панесла першыя светлячкі адукацыі мужыцкім дзецям? Можна ўявіць і колькасць вучняў. Калі працавала адна настаўніца — гэта звычайна для пачатковага вучылішча на 50 чалавек. Зусім ашаламляльныя факты дае пасяджэнне Віцебскага губернскага камітэта за 1903 год. Цытую з кніжкі: «Па ўзбуджанаму адным з Камітэтаў пытанню аб устанавленні цяпер жа абавязковага навучання грамадзян Камітэт знаходзіць такую меру, на жаль, сёння неажыццявімай па ўмовах рассялення сялян, нязначнага працэнта пісьменнасці, недыхопу сродкаў і г. д.» Адзін з чыноўнікаў рабіў такі заклік супраць выкладання сельскагаспадарчых «звестак» у школах: «... паведамляльныя звест-

ках, а затым упрасіў свайго бацьку, каб дазволіў вучыцца далей, у Кічынскім двухкласным царкоўнапрыходскім вучылішчы. Вучылішча скончыў выдатна. Ішоў 1914, неўзабаве пачалася Першая сусветная вайна. Неяк з Машканскай воласці бацька прынёс газету, з яе даведаўся, што «Школа юнгаў» у Кранштаце абвешчае набор. Моцны вясковы хлопец, разумны і па-юнацку непасрэдны, ды яшчэ крыху адукаваны, быў прыняты ў «Школу юнгаў» і праз два гады атрымаў спецыяльнасць гальванёра (электрыка). 1917 год застаў бацьку ў Рэвелі, а ў жніўні ён быў ужо старшыня-гальванёрам на крэйсеры «Петрапаўлаўск» у Кранштаце, у самай гушчыні рэвалюцыйных падзей. Тысячы матросаў разам з залпам «Аўроры» падняліся ў Кастрычніцкім узброеным паўстанні. Сярод дэсанта кранштатцаў, якія прыбылі на караблях і баржах у Петраград, быў і мой бацька. Пасля ён становіцца салдатам рэвалюцыі 169-га стралковага палка, які дзейнічаў на Віцебшчыне. У 1921 годзе пачаў пра-

камсамольская ячэйка. У хаце-чытальні гучалі рэвалюцыйныя песні, рыхтаваліся антырэлігійныя вечары, працавалі гурткі лікбеза, з Віцебска прыязджалі шэфы. Яшчэ і сёння працуе, хоць ужо на пенсіі, бібліятэкар Машканскай СШ першая камсамолка тых незабыўных гадоў Надзея Шлыкава, дачка расстрэлянага ворагамі камунара Фядота Чудакова. Далей жыццё майго бацькі было цалкам звязана з Машканскай школай: у 1928 г. ён быў пасланы туды дырэктарам. Напружаныя гады калектывізацыі, будова планавай школы, стварэнне новых формаў сацыялістычнага жыцця... Машканская школа са свайго ганку многіх выпраўляла ў вялікае жыццё. Вучыўся ў ёй і Пётр Міронавіч Машэраў. На святах Кастрычніка, Мая, пад Новы год, калі ў школьным клубе збіралася паўночка народу, старшыня вучкома Анатоль Вялюгін, заўсёды ў белай кашулі з чырвоным гальштукам, звонкім голасам адкрываў урачысты сход, часам выступаў са сваімі першымі вершамі. Яго пазычаная сцяжынка з

Гучаць песні Пятрэнькі

Мікалай Макаравіч Пятрэнька жыве і працуе ў Полацку. Ён — заслужаны настаўнік рэспублікі, выкладчык роднай мовы і літаратуры. Аднак у гэтага чалавеча ёсць і другое прызначэнне: Мікалай Макаравіч шодра дорыць людзям свае песні. Ён — самадзейны кампазітар.

«Ручнікі», «Мяцеліца», «Хлопец носіць канюшыну», «Вішні спелы», «Краі мой беларускі, край» і многія іншыя песні, напісаныя Пятрэнькам на вершы беларускіх паэтаў, гучаць у выкананні прафесійных і самадзейных артыстаў.

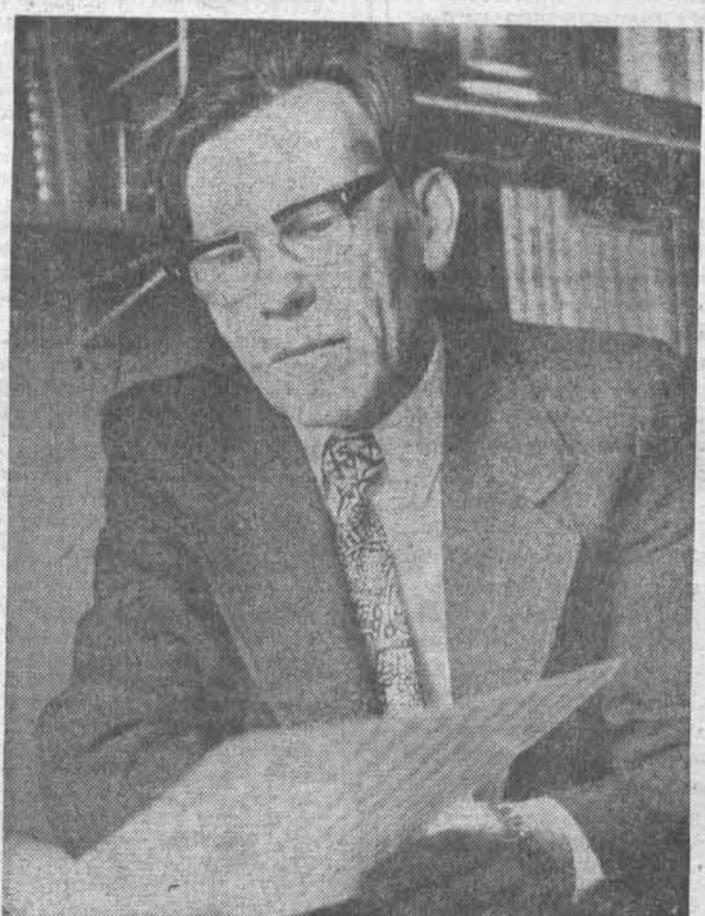
Мікалай Макаравіч расказвае: — Каля двухсот песень напісана — сэрцам праспявана. Кожная з іх — старонка жыцця, і я рады, што гэтых старонак у мяне многа. У сэрцы і сёння жыве адгалосак таго хвалявання, якое некалі, яшчэ ў родным Петрыкаве, першаю песняй пралілося і падарвала мне творчы неспакой на ўсё жыццё.

Любіў і люблю паэзію. Часта зазіраю ў новыя паэтычныя зборнікі. Перакананы: амаль у кожным жыве добрая песня. Патрэбна толькі сэрцам падслухаць. Гэтак адкрыў для сябе некалі і тэкст «Ручнікоў». Уразілі немудрагелістыя, па-народнаму шчырыя і прывабныя радкі тады яшчэ пачынаючай Веры Вяльбы. І неўзабаве з хораў Ветрынскай школы-інтэрната, дзе працаваў, пачаў развучваць сваю новую песню. Паслухаю — не, не тое, зноў на ноч засядзю, шунаю песню. Доўга цягнулася гэтак.

І сэрца пачула мелодыю. Аж ускрынуў ад радасці: гэта яна!

А сёння гэтак жа шунаю новыя песні. Разгарнуў паэтычны зборнік Сцяпана Гаўрусёва і Янкі Сіпакова, што нядаўна папоўнілі маю кніжную паліцу, і абрадаваўся, бо знайшоў харошыя тэксты. Спадзяюся, што неўзабаве «Костачка вішнёвая» Сцяпана Гаўрусёва і верш Янкі Сіпакова, пазначаны ў кніжцы зорачкамі і названы мной «Песня», стануць і маімі творами — новымі старонкамі майго жыцця.

Люблю працаваць і з пачынаючымі паэтамі. Нашы, полацкія, часта бываюць у мяне на кватэры, прыносяць свае творы. Ужо некалькі песень напісаў на вершы пачаткоўца Івана Стадольніка. Гэта «Песня пра Полацк», «Песня аб прарыве». А зараз разам з ім ствараем новую песню «Беларусь, мая старонка», якую прысвячам слаўнаму юбілею рэспублікі і яе Камуністычнай партыі. Натхненне прыйшло само, бо яна, наша Радзіма, дала кожнаму з нас вялікае права жыць, працаваць, тварыць. Пад яе пагодным небам шчаслівы і я, бо і мае пегі гучаць у народзе.

В. ГАПАВА, кандыдат філалагічных навук.

ЖЫЦЦЁМ НАЛІТЫ КОЛАС

Газік з пыльнай палывой дарогі павярнуў у вёску і неўзабаве спыніўся каля двухпавярховага цаглянага будынка. Невысокі, шырокі ў плячах мужчына трукнуў за сабой дзверцамі, падаўся на прыступкі.

— Іванавіч, а мы да вас утравіх, — перастраля старшыню хударлявая кабетка. — Па справе...

Ужо ў сваім кабінце доўга распываў Яўген Іванавіч Кімстач — старшыня калгаса — Івана і Любу Сакольнікавых, што спакусіла іх перабрацца з Чэлінікаў у Блізніцу. Слухаў іх рэзка аб жыцці, быў задумены.

— Вось у цёткі ў гаснях павывалі, спадабалася нам тут, — гаварыла Люба, — кватэры адразу даюць, а там яе не дабіцца... І малое на руках.

— Іванавіч, дык мо дайце ім той дом, што ля мяне. Там засталася ўсяго як двор падмесці. Іван — шафёр, а Любу можна ў яслі, — закінула сваё слова за пляменьнікаў дэтка, калгасная цялятніца.

Вось так, адзін за другім, чакання і нечакання, прыходзяць яны сюды. Яны ведаюць, што іх па-баварска сустрэнуць тут. Адны вяртаюцца з армейскай службы, другія едуць працаваць дадому пасля заканчэння навучальных устаноў, дзе вучыліся па накіраванню калгаса, трэція, як Сакольнікавы, прыязджаюць, знянцку. Прыязджаюць, спраўляюць камсамольскія высялі, спаўна ўскладаюць на свае маладыя плечы нялёгкае хлебаробскае клопаты. Знаходзяць сваё прызначэнне на півях і фермах калгаса, які носіць імя Героя Савецкага Саюза Міхаіла Сільніцкага. І харашае Блізніца з кожным днём: будзе сваю маладзёжную вуліцу, роўніць маладыя сады.

Яўген Іванавіч любіць Блізніцу. Па душы яму адвечны зацікаўленасць у роднай вёсцы, знаёмы з маленства, сяўба, касьба, жніво — вось ён, адвечны калідар хлебаробскага жыцця. На гэтым календары — дваццаць першае старшыньскае лета. Яно густа каласіцца, абяцае парадаваць важным намалотам. Кожную раніцу страчае на полі за «баранкай» газіка. Краінае каласы, пераконваецца, што аграром не перабольшае ў аб-

Старшыня калгаса Я. Кімстач і парторг Л. Белазорчык.

цаннях. І на нейкі момант адступае хлебаробскае хваляванне — падмяняецца пачуццём акрыленай радасці. Старшыня адпачывае. Ён будзе доўга яшчэ хадзіць па васільковым узмежку, слухаць птушыную цішыню хлебаданых ніў і чэкаць, пакуль не застракоча ў гэтай ранішняй стоенасці матацыкл галоўнага аграрома.

У падобныя хвіліны гутарыць са старшыней памяць, уносіць свае напраўкі і ўдакладненні ў кнігу яго жыцця. Аднак не закрываецца ў сэрца сумная незадаволенасць, бо спаўна аддае яно людзям сваё шчодрое цяпло. Не надта высежваўся на паўднёвых пляжах — усё араў, сеяў, жаў з імі разам. І сумленне перад вяскоўцамі чыстае, як гэтая расічка на коласе. Паўна, таму і аказалі людзі яму вялікі гонар быць дэпутатам Вярхоўнага Савета рэспублікі.

Нялёгка здабыты аўтарытэт. І зараз помняцца першыя нясмелыя крокі па вуліцы Блізніцы. Тады, вясной 58-га, яму, нядаўна дэмабілізаванаму з радыё Савецкай Арміі маладому камуністу, даверылі пасаду старшыні. А спачатку ж калгаснікі выказалі яму недавер, заявілі на сходзе раённаму начальству: «Што вы нам хлопчука прывезлі?» А ён, трынаццаць па ліку пасляваенны старшыня, ехаў у Блізніцу, каб застацца тут на ўсё жыццё.

Калгас быў з адстаючых, давялося шукаць шляхі ліквідацыі яго эканамічных цяжкасцей. Адразу ж на агульным калгасным сходзе вырашылі заняцца льяводствам, стварылі спецыяльнае звяно. А потым, на выручанні за лён грошы, будавалі кароўнік і свінаферму, наладжвалі мяса-малочную вытворчасць. Рос заробак калгаснікаў, рос імгнёт да калгасных спраў,

ахвота працаваць. Заверыла жыццё ў Блізніцы. Усё часцей выходзілі ў праўленне людзі, раіліся, прапаноўвалі. А тым часам у калгас ехалі вопытныя спецыялісты — аграромы, інжынеры, эканамісты, заатэхнікі. Сам старшыня завочна заканчваў Вышэйшую партыйную школу, вучыўся перадавому гаспадаранню на зямлі.

...Перапоўненыя радасцю маладога лета, да самазабыцця заліваюцца салаўі ў прызёрным бярэзінку. Затравелым выганам вяртаецца статак. З густой зеляніны садоў віднеюцца дахі — шыферныя і бляшаныя, адвечваюць барвамі вярчаровай зоры. Сённяшняя Блізніца — цэнтр знакамітага калгаса на ўсёй Віцебшчыне. Калі бачыш перад сабой гэтую легендарную зямлю, якую сцінала некалі чорнае кальцо блакіды, сэрца радуецца, што змагла яна гэтак хутка ўтравець, зарэўняць акопы, адрадіцца на панялішчах, жыць мірнай хлебаробскай трывогай.

У Яўгена Іванавіча свая, пасляваенная Блізніца, адбудаваная рукамі хлебарабаў. Ды не ўмее сэрца старшыні не ўзірацца ў будучыню. Яму хочацца, каб з году ў год харашае гэтая легендарная зямля, каб людзі тут заўсёды мелі свой мірны хлебаробскі занятак, каб ахвотна гнездзілася ў іх душах чалавечае шчасце.

У сэрцы Яўгена Іванавіча радасць ад паўсядзённых сустрэч з калгаснікамі. Не раз даводзіцца чуць яму ад суседзяў-старшынь: «Мне б твай калектыў, Іванавіч!» Думаюць, што ўсё тут сыплецца з неба? Не, па-добраму зайздросцяць. Прыязджаюць у калгас, пераймаюць вопыт. А тут ёсць што пераймаць. Галоўнае — клопат аб людзях.

Пра калгаснікаў старшыня

любіць расказваць. Гаворыць не пра лічбы — атрымана, надоена, а пра людзей, пра іх сялянскую цягавітасць. Яны не думалі аб тым, што на змену іх рукам прыйдуць «сталёвыя рукі», — не шкадавалі сваіх. Яўген Іванавіч не толькі спачваў ім, не цешыў сябе спадзяваннем: прыйдзе палёска да хлебараба. Ён арганізоўваў, накіроўваў, каб як найхутчэй ішло жыццё, шчаснае і акрыленае, пасустрэч калгаснай вёсцы. Верыў у пераможны наступ яе неспакойных будняў.

Дзе яшчэ можа быць ацэнка на гэтак сялянская праца: звычайная вясковая жацьвіна — Герой Сацыялістычнай Працы. Ён памятае, як не хавала слёз яна, Ганна Міхайлаўна Крупская — калгасны палывод, калі ўручалі ёй вышэйшую ўзнагароду Радзімы. Яна ніколі не расказвала пра сябе, не заходзіла да яго ў кабінет з горкай крыўдай на сваю нялёгкую долю. Але ён ведаў, што перад самай вайной яна выйшла замуж, што муж партызаніў тут, а ў блакаду загінуў. Працавала за траіх, па дзесяць гектараў выкошвала на касьбе. Даручылі ёй кіраваць звяном па вырошчванню лёну, бо ведалі — справіцца.

...Яўген Іванавіч вяртаецца з поля. Шнарка імчыць яго газік. Патрэбна яшчэ зазірнуць да механізатараў, пераканашца, ці ўсё ў іх у парадку — пачалася касьба. На яго плячах цяжар вярчаровай стомы. Здарожыўся. Канчаецца яшчэ адзін сялянскі будзень. Блізніца адпачывае. І да самай пачы будзе звінеш над ёй натхнёная песня. Спявае калгасны хор. І ў ім, як і ў працы, з іншымі галасамі зліваецца голас старшыні. А песня, глыбінная, народная, пра колас, наліты жыццём.

Мікола МЯТЛІЦКІ.

Марыя БАРАВІК

ПАМЯЦЬ

Жыццё,
У тваім шматтомніку —
Помнікі,
Помнікі,
Помнікі.
На кожнай старонцы —

радзіма,
Адкуль у сусвет глядзім мы
Яе сумленнем, яе вачыма.
На кожнай старонцы —

Айчыне,
У кожным радку шматтомніка
Дабру і мужнасці — помнікі.
У хлебе,
У песні,
У сталі
Увекавечаны талент.
І мудрасць нашу,

і чалавечнасць
Вядзе дарога ў вечнасць.
Памяць нам вернае крэсіва,
Нічога яна не закрэсліла.
На брацкай магіле
агні запальваем —
Плыве гарачае каліва
Ад сэрцаў жывых чалавечых
У вечнасць,
у вечнасць,
у вечнасць.

Роднае маё поле,
Цёплае маё поле,
Шчыра вітае неба
Дзень нараджэння хлеба.
Дзень нараджэння кветак,
Дзень уступлення ў лета,
Дзень выспявання жыта, —
Колькі з табой пражыта!
Думкай не пераполеш
Сціплае сваё поле,
Шчодрое сваё поле
Шчасця, любі і болю.
Слёзы не перавееш
Ветрыкам-сухавеем,
Радасці не затушыш —
Свецяцца нашы душы.
Грэюцца сэрцы нашы,
Сілу тваю спазнаўшы,
Роднае маё поле
З кветкавага настою.
Вечнае і сьвятое.
Поле,
Жыццё
І доля.

Алесь КАСЦЕНЬ

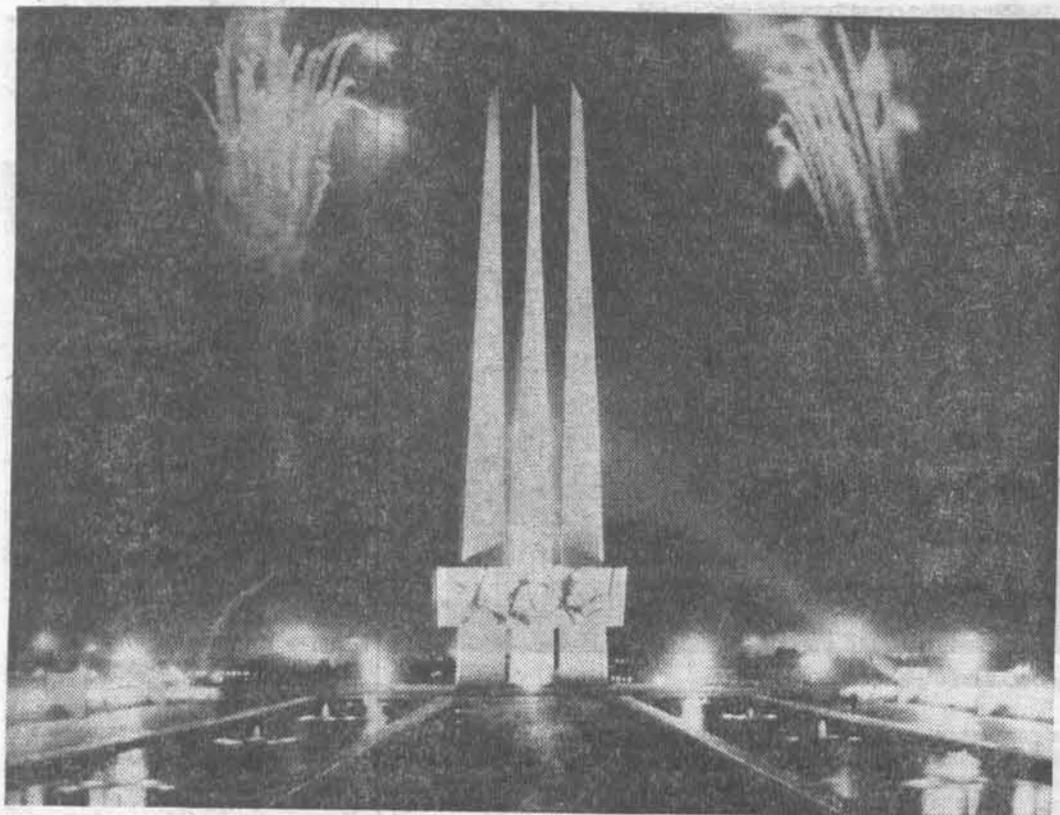

Калі, крылом крануўшыся
аблок,
Наш самалёт скіроўвае
да гнездаў,
І мы выяўна ўбачым цераз
школо
Спачатку гарызонт сівы
і грозны,
А потым вочы ўсмяшлівых
азёр
І вены стогадовых
рэк-вандроўніц,
А потым, нечакана, ціхі двор
І сад вішнёвы весняно
апоўдняй,
І чалавека постаць між ствалоў,
І цень яго, —
Ці скалае сумленне,
Што часам ты сябе не пабароў
І не жадаеш гэтых
прыбліжэнняў!

калгасны хор.

ПАДАРОЖЖА ПА ВІЦЕБСКУ

На плошчы Перамогі.

Маслоускі праспект.

Фота М. ШМЕРЛІНГА.

Перада мною — карта горада Віцебска, выдадзеная ў 1904 годзе. На ёй звыш 130 абазначэнняў. Намасна, бадай, самае характэрнае для дарэвалюцыйнага Віцебска.

Умоўнымі знакамі з крыжыкамі ў цэнтры абазначаны праваслаўныя цэрквы. На невялікім участку іх ажно шэсць. Тут жа і сабор, касцёл, сінагога, капліца. Тут да месца даць афіцыйную даведку: паводле звестак губернскага статыстычнага камітэта, на 1 студзеня 1905 года ў Віцебску было цэркваў праваслаўных — 32, касцёлаў — 2, рымска-каталіцкіх капліц — 1, сінагог — 3, малітоўных дамоў — 56. Да гэтага трэба дадаць духоўнае мужчынскае вучылішча, жаночае вучылішча духоўнага ведамства.

Што датычыць народнай асветы, дык звесткі зусім сціплыя. Пільна ўглядаюся ва умоўныя абазначэнні і знаходзім першае і другое гарадскія чатырохкласныя вучылішчы, мужчынскую гімназію, жаночую гімназію, і ўсё. На горад з насельніцтвам 73.748 чалавек.

Для параўнання прывядзем такія лічбы. Цяпер у Віцебску звыш 40 сярэдніх школ, 19 тэхнікумаў, тэхнічных і прафесійна-тэхнічных вучылішчаў. Новыя школы будуцца ў нас на 1500 і больш месц.

Вернемся зноў да старой карты. Мовай умоўных абазначэнняў сказана: у Віцебску знаходзіцца мясцовае «ўпраўленне Расійскага таварыства Чырвонага Крыжа пад апыкунствам імператарскай вялікасці гасударыні імператрыцы Аляксандры Федараўны», якое «шэфствуе» над лчэбнымі ўстановамі. Шукаем на карце умоўныя абазначэнні медыцынскіх устаноў і ледзь знаходзім іх. Ды і адкуль ім быць? Самі памяркуйце: у Віцебску на пазубі аховы здароўя адпусналася ў год па 32 напейкі на душу насельніцтва.

Цяпер самы раз прывесці такую лічбу. Толькі на будаўніцтва новага комплексу абласной клінічнай балніцы і набыццё абсталявання для яе дзяржава асігнавала 12 мільянаў рублёў.

Для бібліятэк на старой карце наогул не знайшлося месца. І не выпадкова. Першая публічная Пушкінская бібліятэка была адкрыта пазней, у 1905 годзе. За год яна рабіла дзевяць тысяч кнігавыдач. Гэта ў 643 разы менш, чым робіць цяпер кнігавыдач за год 157 бібліятэк горада. Звярніце ўвагу і на тую дэталю: зараз у абласным

цэнтры бібліятэкамі карыстаецца 216733 чалавекі.

Паблізу цяперашняй абласной бібліятэкі імя У. І. Леніна паматак на старой карце не знаходзім. Толькі пункцірныя лініі паказваюць, што раней тут былі вулачкі, пустыцы, агароды. Па сутнасці, гэта ўжо была ўскраіна горада.

А вось якім сустрэкае нас сёння гэты раён.

Плошча Перамогі. На выскіім беразе Дзвіны, на сярэжыванні старадаўніх дарог узвышаецца велічны помнік-манумент воінам-вызваліцелям, партызанам і падпольшчыкам. Шырокія падыходы да мемарыяла, доўгія чырвоныя пляцоўкі, спайныя і шырокія вадаёмы, гранітная зорка, Вечны агонь між трох бетонна-мармуровых шпіляў... Ян гэта хвалюе сэрцы людскія!

Плошча Перамогі ўражвае сваімі памерамі і прыгажосцю. Тут унікальны разарыі, скверы, газоны, «альпійская горка», фантачна-дэкаратыўная вадазная сцяна, якую ўтвараюць 200 вертыкальных струменяў, дрэвы і кветкі. За помнікам-мемарыялам каменная лесвіца вядзе да Дзвіны.

Ад плошчы Перамогі прапандзены праспект імя Чарняхоўскага.

Па абодвух баках шырокай магістралі, якая вядзе на Смаленск і Маскву, віцібчане ўзвелі прыгожыя будынкі і назвалі праспект імям сталіцы нашай Радзімы. На Маскоўскім праспекце ўсё новае. І трыццаць першая школа з яе светлымі класамі, лабараторыямі, майстэрнямі, спартыўнай залай, плавальным басейнам, і новы будынак педагагічнага інстытута імя С. М. Кірава, інстытута, які выпускаў за шэсцьдзесят гадоў свайго існавання 15 тысяч спецыялістаў. І самы малады, чацвёрты па ліку ў горадзе тэхналагічны інстытут лёгкай прамысловасці. І дзіцячая бібліятэка імя С. Я. Маршана...

Могуць сказаць, што ад часу выдання старой карты Віцебска да нашых дзён — дыстанцыя ў семдзесят чатыры гады. Ды ўба ж гэта так многа? Светлыя, радасныя перамены адбыліся па сутнасці на працягу аднаго чалавечага жыцця. Да таго ж, далёка не ўсе гады гэтыя былі мірныя. У перыяд фашысцкай навалы вораг ператварыў горад у руіны, узарваў і разбурыў усё прамысловыя прадпрыемствы, знішчыў 93 працэнты жыллага фонду, гарадскія камунікацыі. Усё даводзілася пачынаць занова. Сённяшні Віцебск — гэта яго другое адраджэнне. Я. РЫКЛІН.

ПРЫЦЯГНЕННЕ ЗЯМЛІ

Асфальтавая стужка дарогі збягае з пагорка ўніз. Над ёй весела лапоча маладая зялёная лістота на бярозках што нізка апускаюць свае галіны долу. Лёгкі вецер нясе мядовы пах разнатраўя, якое шчодроа буяе паабалал гасцінца. Дзям'ян Уладзіміравіч нетаропка кроцьчы наўзбоч асфальту, вочы яго запалонены ооднымі сэрцу краваідамі, якія вахалляюць не столькі шматфарбнасцю, колькі нейкай спакойнай строгай і сціплай прыгажосцю.

Гэтыя мясціны знаёмы Дзям'яну Крупеню да самай апошняй драбніцы. Справа зараз пойдзе хмызняк, балаціны, потым, адрозу за возерам, пачнецца лес, а злева, на пагорку, паўстане магутная бронзавая фігура партызана. Лясны селдат трымае ў адной руцэ аўтамат, а другой у расшчыпчым кідку разбурае чорную сцяну, якая, здаецца, засланіла ўсё неба. Гэта мемарыяльны комплекс «Прарыў», які ўзведзены на месцы жорсткага бою, калі ў маі 1944 года 16 партызанскіх брыгад нападальч ад

Ушачаў прарвалі фашысцкую блакаду.

...Калі пачалася вайна, Дзям'яну было толькі трынаццаць гадоў. Але ён і цяпер добра памятае тыя чорныя, жудасныя дні. Бацька яго, як толькі пачалі стварацца атрады народных месціўцаў на Ушаччыне, пайшоў у лес, стаў партызанам брыгады Дубава. А Дзям'ян з маці, дзядулем і малым братам засталіся ў роднай вёсцы Судзілавічы Кубліцкага сельсавета.

У 1942 годзе партызаны вызвалілі ад нячупантаў тэрыторыю Ушачкага раёна, і амаль два гады тут, у глыбокім тыме ворага, жыла і дзейнічала Савецкая ўлада. Яснай 1944 года, калі фронт імкліва набліжаўся да Заходняй Дзвіны, фашысты вырашылі знішчыць армію народных месціўцаў. Супраць партызан былі кінуты буйныя элечэнні карнікаў, узброеныя артылерыя, танкамі, самалётамі.

Вось тады, у час блакады, давалася ўзяць у рукі вінтоўку і Дзям'яну. Сям'я выходзіла з акруга года ў іншым месцы, а Дзям'ян з сябрам пай-

шоў на прарыў разам з ляснымі салдатамі. А пасля хлапчукам параілі вяртацца дадому, бо партызаны рухаліся ў напрамку возера Палік і наперадзе іх чакалі новыя жорсткія баі.

Праз некалькі тыдняў па дарозе каля іх вёскі з грукатам ішлі савецкія танкі, несучы доўгія чаканае вызваленне. Дзям'ян разам са сваімі адгодкамі радасна кідаў на запыленую браню кветкі, паўі стомленых байцоў сцюдзёнай вадою са студні.

Усё гэта заўсёды паўстае перад вачамі Дзям'яна Уладзіміравіча калі па бетонных стэпах мемарыяла ён ідзе на вяршыню ўзгорка, туды, дзе цягнуцца галінамі да сонца шаснаццаць маладых дубкоў, пасаджаных у гонар кожнай партызанскай брыгады, дзе схіляюцца нічыя вербы над плітамі з прозвішчамі народных месціўцаў. Ён моўчкі стаіць тут, а потым крсчыць палявой сцяжынай між жытоў далей, слухаючы радасны голас жэўрука, які ўнімае ўсё вышэй і вышэй у глыбокае блакітнае неба сваю песню.

Аблюбаваўшы на ўзлеску зацішную мясцінку, Дзям'ян Уладзіміравіч спыняецца, ставіць эцюднік, раскладае нахітрае мастакоўскае начынне і робіць накіды. Саладка пахне самсмяглай травой, гарэтай зямлёй. А вочы Крупені ўглядаюцца ў неабдымны абсяг, спыняюцца на тых дэталях, якія спартрэбца яму ў рабоце над новай карцінай.

Пачаў маляваць Дзям'ян яшчэ перад вайной, калі вучыўся ў пятым класе. На паперы ажывалі блізкія сэрцу хлапчука ваколіцы роднай вёскі: лес, лугі, жытнёвыя палі і азёры. Свае просценькія, няўмельныя малюнкы ён не паказваў нікому, стараўся да ўсяго дасці самавукам. Ды і не было тады з кім параіцца. Доўгі час яго мастакоўскай прыладай быў толькі аловак.

У канцы вайны Дзям'ян разам з сябрамі камандзіраваў ва Усходнюю Прусію прыгнаць адтуль жывёлу для калгаса, маёмасць якога абрабавалі і знішчылі фашысты. Там, у адным з пасёлкаў, калі яны начавалі на гарышчы дома,

Дзям'ян знайшоў масляны фарбы. Але ён не ведаў, як карыстацца імі. Толькі пасля доўгіх спроб атрымалася ў яго нешта падобнае на пейзаж.

У дзённую школу Дзям'ян не пайшоў. Трэба было працаваць, дапамагаць сям'і. Ён бачыў і тое, што ў калгасе не хапае рабочых рук, бо мужчыны яшчэ не аярнуліся з фронту. Таму прыйшлося яму займацца ў вячэрняй школе. Хоць свабоднага часу было няшмат, захапленне маляваннем не пакідала Дзям'яна. Ён пачаў шукаць кнігі па мастацтва, з цікавасцю паглыбляўся ў чароўны свет фарбаў. А потым паступіў на завочны факультэт Маскоўскага народнага ўніверсітэта мастацтваў, імя Н. К. Крупскай і паспяхова скончыў яго. З кожным годам творчы даягляд мастака шырэў, паступова расло майстэрства.

Тэмы для стварэння карцін давала яму само жыццё. Працуючы спачатку загадчыкам сельскага клуба, а готым старшынёй рабочага камітэта саўгаса «Кублічы», Крупеня заўсёды быў сярод людзей, жыў тымі ж клопатамі, надзеямі, што і яны. Таму пад яго пэндзлем ажывалі малюнкы сяўбы, сенакосы і жніва,

самадзейны мастак ствараў партрэты сваіх таварышаў — перадавых хлябаробаў і жывёлаводаў.

У 1957 годзе Дзям'яну Крупеню прапанавалі прыняць удзел у абласной выстаўцы самадзейных мастакоў. Вось што расказвае ён пра той свой першы выхад са сваімі творамі да гледача:

— З Віцебска я прыехаў дадому разгублены. Усе работы (а ў гэтую ным гэта былі пейзажы) не атрымалі стачоўчага водгуку. Я і сам адчуваў, што нечага вельмі важнага не хапае маім карцінам. Доўга думаў над гэтым і зразумеў, што ў іх няма адухоўленасці, эмацыянальнай узрушнасці. Усё як быццам дакладна, праўдзіва намалявана, але ў той жа час занадта статычна, застыла. Вось гэтага я і пастараўся ў далейшым пазбягаць.

Больш як дзесяць гадоў самадзейны мастак настойліва працаваў над новымі творамі. Выстаўляў іх толькі ў саўгасе і райцэнтры, уважліва прыслухоўваўся да ацэнак тых людзей, якія самі былі героямі яго карцін.

У 1973 годзе Крупеня вырашыў прапанаваць для рэспубліканскай выстаўкі «Слава працы», якая павінна была

Алесь Жыгуноў

Алесь Жыгуноў — нядаўні выпускнік БДУ імя У. І. Леніна. Выкладае родную мову і літаратуру ў Чарневіцкай СШ Глыбоцкага раёна.

БУСЛЫ

Пад небасхілам так вусцішна-ціха,
Яшчэ не выспеў там аблокапад,
У небе корміць немаўлят бусліха, —
І невыказна гэтаму я рад.
Люблю вясну, калі над Белай Руссю,
Раскрылішы два ветразі наўкол,
Планіруе доўгачаканы бусел,
Вузельчык маці скінуўшы ў прыпол.
І зойдзеца ад плачу немаўляці
(Асілкам будзе неўталоннік-сын!)
О, радасць мацярынства, радасць маці!
Знядужанне і абуджэнне сіл.
Буслы! Над Бацькаўчынаю крыляйце,
Кружыце, даўгамогія, наўкол,
Жаданыя, дзюбатыя, скідайце
Часцей матулям дзетак у прыпол.

Пайду я ў светлыя сады,
Дзе белы подых мая.
Які ты, хлопча, мелады
Мне скажа яблыня старая.
Які шчаслівы ты, юнак,
Прашэпчуць вішні каля плоту,
Яна ж кахае — ты дзівак! —
Даўно, шчасліва і употай.
Удзячны я табе, жыццё,
За дом, адкуль у свет я выйшаў,
За дарагое пачуццё,
За маладосць у кветках вішань.

адкрыцца ў Мінску, сваю карціну «На таку».
...Нясмынным струменем льецца адборнае залатое зерне з ачышчальных машын. Каля іх завітаюцца вясёлыя, узбуджаныя людзі. На іх тварах радасць — ідзе хлеб новага ўраджая, які вырашчаны іх клапатлівымі рукамі. У паставах людзей, у іх рухах адчуваецца гонар гаспадароў сваёй зямлі. Гледзячы на іх, прыходзіш да думкі, што якой бы цяжкай ні была праца хлебараба, яна заўсёды ўзвышча чалавека, адорвае яго светлым адчуваннем, што ён існуе і робіць вельмі карысную справу для іншых.
Карціна Крупені «На таку» атрымала высокую ацэнку і была рэкамендвана на Усесаюзнаю выставку самадзейных мастакоў. Экспанавалася ў Маскве і яшчэ адна яго работа — «Беларускія прасторы». Гледачы і мастацтвазнаўцы далі ім добры водгук.
Але і цяпер палёгкі для сябе самадзейны мастак не рабіў. Ён упарты шукаў новыя тэмы, перапрацоўваў напісаныя карціны, стварае работу «Вясковая мадонна». Гэта карціна — гімн неўміручасці жыцця, услаўленне велічы мацярынскага сэрца.

Для любімага занятку часу было небагата, выкрываліся рэдкія свабодныя вечары, нядзельныя дні. Яго стала яшчэ менш, калі Крупеня стварыў студыю выяўленчага мастацтва для вучняў Кубліцкай сярэдняй школы. Аднак Дзям'ян Уладзіміравіч не шкадаваў аб гэтым. Вельмі цікава было назіраць за работай дзяцей над малюнкамі. Ён не толькі вучыў іх, але і сам зараджаўся іх энергіяй, прагай новых адкрыццяў.
Апошнія гады былі асабліва плённымі для Дзям'яна Уладзіміравіча. Ён стварыў больш чым дзесяць цікавых карцін, прымаў актыўны ўдзел у шматлікіх выстаўках. Павыніках Першага Усесаюзнага фестывалю самадзейнай мастацкай творчасці працоўных Крупеня ўдастоены звання лаўрэата, яму быў уручаны медаль. Яго творы экспанаваліся таксама ў ГДР і Англіі.
Вось так жыве і працуе гэты шчодры душой чалавек, адчуваючы прыцягненне роднай зямлі, услаўляючы мовай фарбаў яе характава і веліч працоўнага подзвігу тых, хто робіць свой край яшчэ прыгажэйшым.
Сяргей ЗАКОННІКАУ.
Ушанца рабін.

Груздзюўскія цымбалісты з Пастаўшчыны.

Фота У. КРВКА.

СЛАЎНЫ КРАЙ ПЕТУШЫХА

Петушыха — гэта зусім не край, нават не мясцовасць. Петушыха — былы хутар на беразе Дзвіны, ад якога цяпер застаўся роўны квадрат поля, ахоплены з трох бакоў старым сасновым лесам.
Месца сядзібы абазначаюць гладкія, вымытыя дажджом каменні падмурка і густыя непразлыны зараснікі бэзу, які некалі шчыльнай зялёнай сцяной ахопліваў драўляны дом.
Цёплая ціхая паляна звычайна хутка вызваляецца ад снегу, пясчаная глеба добра прагрэваецца сонцам і бэз зацвітае тут раней, чым у іншых месцах. Праходзіць дзень-другі — высокія кусты скрозь пакрываюцца блакітнай квеценню і яшчэ здалёк нагадваюць казачны марскі прыбой. Вось гэты блакітны духмяны вал і праславіў у першую чаргу далёкую лясную Петушыху.
Але не адным толькі бэзам вядома Петушыха. Тутэйшыя людзі, праязджаючы ў летнюю спёку па лясной дарозе, абавязкова павернуць да былога хутара, каб напіцца крышталёнай крынічнай вады. Ціхае спакойнае месца вабіць сюды розных лясных жыхароў і птушак. Вячэрні змрок, летнія зорныя ночы, ружовы золак, здаецца, не падобны тут на іншыя.
...Аднойчы, было гэта даўно, мы з дазволу Бацькоў (чаго каштавала атрымаць гэты дазвол) рашылі заначаваць на былым хутары. Лета павярнула ўжо на другую палавіну. Бэз адцвіў, зветое пясчанае поле было сінім разлівам квітнеючага лубіну. Паўдзённая гарачыня тут, у зацішы лесу, здавалася нясцерпнай, і мы адразу ж павярнулі да крынічкі.
Маленькі прэрысты бурунчык на камяністым дне невялікай ямкі варочаўся, нібы жывы. Густыя зараснікі арэшніку і вольхі надзейна ўкрывалі яго ад промяня сонца, і вада тут была такая халодная, што выпіць шклянку за адзін раз проста не пад сілу. Перш за ўсё ачысцілі крынічку ад галля і апалых лісцяў, па схілу зрабілі прыступкі. Зверху над уваходам нахілілі і змацвалі дзве старыя арэшны. Атрымалася прыгожая зялёная арка, добра бачная з дарогі.
Палаткі ў нас не было, і, каб не псаваць кусты на будан, мы прынеслі з сабой скрутак цэлафану, з яго і зрабілі прыкрыццё ад дажджу і камароў.
Наступіў вечар, але спаць не хацелася. Перад вачыма, нібы жывыя, зноў і зноў паўставалі карціны. Вось нешырокая лясная дарожка — босыя ногі і цяпер адчуваюць прахалоду негустой мяккай травы. Наш лагер на ўскрайку лесу — наўкол мора фарбаў: ізумруд лісця і хвоі, сінь квітнеючага поля, россып белых рамонкаў на былым дзядзінцы. Калматыя верхавіны соснаў у патухаючым блакіце, над гарачым вуголлем ціха шплча варыва з бульбы і свежых грыбоў, гарэзлівыя вачаняты хлопчыкаў, у іх і радасць, і нецярпенне перад незвычайнай вячэрай.
Мроі дня паступова прападаюць. Скрозь прэрыстую смугу бачны зоркі — буйныя, чыстыя. Край неба свеціцца бледна-ружовай зарой. На ім, нібы ў казцы, узнікае цёмны гарбаты цень. Па полю асцярожна прабіраецца лось: зробіць некалькі крокаў — прыслухаецца, пройдзе яшчэ — і зноў замрэ. Пачуў прышэльцаў і цяпер не ведае, як яму быць. З лесу раз-пораз даносяцца слабыя гукі — незнаёмыя, таямнічыя, ад якіх прыемна замірае сэрца. Нарэшце непрыкметна прыходзіць сон — моцны, здаровы, спакойны.
Раніцай прачынаемся ад нейкай ваптузні над буданом. Ціха патрэскаюць галінкі, сыплецца хвоя, дробная кара. Прыбеглі дзве ваверкі. Зяўкі здзіўлена пазіраюць уніз, гучна цокаюць, драпаюць лепкамі ствол сасны. На іх мове ўсё гэта, пэўна, значыць: «Хто такія, што вы тут робіце, чаму без дазволу?»
Сонца толькі што ўзышло. Старыя сосны насыпраць палыхаюць агнём, і ад гэтага ўся паляна свеціцца мяккім аранжавым святлом. Панад лесам росная трава ў сонечных праёмах зіхаціць мірыядамі зорчак, курціцца тонкімі струменьчыкамі пары. Бярэм вудачкі і хутчэй на раку. Скрозь мокрую лістоту расплаўненым золатам прасякаецца некрутае люстэрка вады. На рачной водмелі спакойна паходж-

ваюць задуменыя чаплі, у прыбярэжнай ціне дзікія качкі дзелавіта адшукваюць сабе ежу, над паверхняй вады пралятаюць белыя чайкі.
Вось адна з птушак рэзка спікіравала ўніз. Шумны ўсплеск, і чайка цяжка ляціць да берага, трымаючы ў дзюбе вялікую рыбіну. Прыгожая чырванакірка б'ецца ў высокай роснай траве. Нечакана птушка заўважае нас, кідае здабычу і з крыкам узмыгае ўверх. Разам ударылі крыламі качкі, цяжка ўзнялася чапля. Хоць і парушаны ранішні спакой, але не дарэмна. Рыбіна была добрай прыбаўкай да тых маленькіх акунькоў, якіх удалося злавіць у той дзень...
...Трое незабыўных сутак правалі мы на лясным хутары — збіралі грыбы і ягады, пілі жывую чыстую ваду, слухалі чароўную музыку лесу. Пазней не адзін раз прыходзілася наведаць Петушыху — праездом ці будучы ў водпуску. І заўсёды гэты зялёны ціхі куточак зачароўваў сваёй светлай прыгажосцю, краўнаў нейкай ласкавай гасціннасцю.
«У кожнага свае лясы і пастаўкі...» Петушыха — багацце не аднаго чалавека. Шырэй становіцца сюды дарожка, прыкметнай сцяжынка да крынічкі. І не бяднее Петушыха, бо людзі берагуць сваё багацце.

МАЦІ

Сухі спякотны дзень. Сівы мох трашчыць пад нагамі, нібы падсмажаны. А грыбы, як ні дзіўна, пападаюцца на кожным кроку — свежыя, ядраныя, амаль без чарвотчыні.
Дзядзінка кожны раз павіскае ад шчасця, калі знаходзіць карычневы пругкі беравік або заўважае чырвоны капялюшык маладога падасінавіка. Вось яна падбегам накіравалася да стажком узнятага зялёнага моху, шапачкі трыба не бачна, толькі белая ножка свеціцца ў вузкім цёмным разрыве. Хто ж там хаваецца? Не паспела дзядзінка схіліцца над грыбам, як раптам з-пад ног у яе выскачыла невялікая шэрая птушка і, нека дзіўна перавальваючыся з нагі на крыло, пакулялася прэч.
Дзядзінка застыла на месцы, але потым рашыла дагнаць птушку, даведацца, што з ёй. Вось-вось яна схопіць птаху, яшчэ крок — і птушка будзе ў руках. Ды не проста гэта зрабіць, уцякачка нібы ачуняла, бяжыць раўней, дзе-нідзе ўзімаецца над зямлёй. А дзядзінка не адстае, жаданне дапамагчы няшчаснай не дазваляе ёй спыніцца — шчокі гараць, хустцінка збілася на плечы, кошык з грыбамі застаўся далёка ззаду.
Дзіўна: чым хутчэй бяжыць дзядзінка, тым больш яна адстае. І раптам птушка моцным узмахам крыл лёгка адрываецца ад зямлі і, праляцеўшы дзесятак метраў, садзіцца на высокі сасновы сук. Амаль не звачаючы увагі на сваю праследзавальніцу, яна пачынае чысціць пер'е крылаў. Збянтэжаная дзядзінка паглядае то на сасну, то на дзёда, які стаіць удалечыні ля таго месца, адкуль выскачыла птушка.
— Ідзі сюды. Аленка а-а, — гудзе-кліча дзёдаў голас.
— Ну што, не дагнала птушку? — пытаецца ён, калі ўнучка падыходзіць бліжэй. На вуснах старога хітраватая ўсмешка.
Дзядзінка ў адказ разгублена разводзіць рукамі.
— Ну дык глядзі сюды, — вузлаваты палец дзёда паказвае ўніз.
Побач з маленькай елачкай дзядзінка заўважае два шэрыя камячкі. Птушаняты сядзяць проста на лясной падсцілцы, амаль зліваючыся з ёй. Вочы іх закрыты, сядзяць — не варухнуцца, хоць добра чуюць людзей.
Дзядзінка хвіліну думае, глядзіць на бездапаможных птушанят, затым паварочвае галаву ў той бок, дзе засталася іх маці. Здаецца, яна пачынае разумець хітрасць і небяспеку, на якія пайшла птушка, каб адвесці бяду ад гнязда.
— Дзеду! — у голасе дзядзінкі гучаць здзіўленне і трывога. — Дзеду, але ж так яе можна злавіць.
Дзед ласкава глядзіць светлыя валасы ўнучкі і задуменна гаворыць:
— Яна маці, Аленка.
Дзядзінка асцярожна працягвае рукі да птушанят, каб прылашчыць, прыгалубіць малых.
— Не трэба, — папярэджвае дзед, — птушка адчуе чужы пах і можа пакінуць гняздо. Пойдзем адсюль, Аленка, малыя, пэўна, есці хочучы.
А. СЦЕПАНЕЦ.

Міхась ЦІВАНАР

ВІЦЕБСК

У ЯГО Ж МАШЫНА...

А пачалося ўсё, браткі, са звычайнага латарэйнага білета. Так, з таго самага білета, які ўзычыла мне касірка ў кінатэатры, дзякуючы якому я праз нейкі месяц стаў уладальнікам новенькіх «Жыгулёў», і цераз якія пачалося ў маім жыцці паласа непрыемнасцей.

Першая ж з іх напаткала мяне ў панядзелак. У гэты дзень мы меліся атрымаць прэміяльныя. Я быў вельмі здзіўлены, калі не знайшоў свайго прозвішча ў прэміяльным спіску.

— Васіль Сазонавіч, — звярнуўся я да начальніка, — што ж гэта атрымліваецца? Усім далі прэмію, а мяне абышлі. Што я, горш за іншых працаваў?

Начальнік прыўзняўся з-за стала і асуджальна паківаў галавой:

— Справа не ў тым, таварыш Крук. Мы тут параіліся і рашылі, што для супрацоўніка, у якога ёсць уласная машына, прэмія вялікага значэння не мае. Ці ж не так?

І хаця я не вельмі зразумеў, пры чым тут машына, але прамармытаў нешта нахштальт прабачэння і адышоў убок.

А праз некалькі дзён здзіўіў мяне мой лепшы сябра Уладзік — не запрасіў на свой дзень нараджэння. А я ж яму і падарунак падрыхтаваў — стрэльбу для падводнага палявання. І не ведаць аб гэтым Уладзік не мог, паколькі я з ім загадзя кансультаваўся наконце падарунка.

— Ты, можа, пакрыўдзіўся на мяне за тое, што я купіў звычайную стрэльбу? Але ж, павер, абабег усе гандлёвыя кропкі і пнеўматычнай нідзе не змог знайсці.

— Ды не, што ты, — сумеўся Уладзік. — Мне наогул у апошні час гэтае падводнае паляванне абрыдла. А дзень нараджэння я і не святкаваў. Проста запрасіў таго-сяго з хлопцаў. Пасядзелі трохі, паслухалі музыку.

— Але ж мог і пра мяне згадаць!
— Дык у цябе ж машына, — зніякаваў Уладзік. — Табе ж усё роўна чарку браць нельга...

Потым у мясцома мне адмовілі ў пуцёўцы, якую абяцалі яшчэ з дзімы:

— І не сорамна — з уласнай машынай яшчэ і пуцёўку прасіць?.. Затым у самяя нязручныя камандзіроўкі пачалі адпраўляць толькі мяне.

— Каму ж яшчэ ехаць? У яго ж машына.

Апошняя жа кропля, якая перапоўніла чашу майго цярдзення, стала сённяшняй размова з Надзейкай. Прыйшла яна на сустрэчу са спазненнем, хаваючы ад мяне пачырванелыя вочы.

— Я вырашыла, што нам больш не варта сустракацца, — прашаптал яна, глядзячы сабе пад ногі.

— Але чаму? — не паверыў я сваім вухам.

Яна ўзяла на мяне вялікія шэра-зялёныя вочы, у якіх зноў заблішчэлі слёзы:

— Ну як ты не разумееш?! Яшчэ тады, калі мы толькі пазнаёміліся, сяброўкі здзіўляліся: «І што ты ў ім такое знайшла?» А зараз шматзначна пераглядваюцца: «Ну, вядома, у яго ж машына...» А я не хачу, каб пра мяне так гаварылі. Прабач, але я павінна ісці. Бывай...»

І яна пайшла.
А я застаўся адзін.

Без каханай. Без сяброў. Без пуцёўкі. Без прэміі. З машынай.

І тут прыйшла мне ў голаў думка: «А ці не лепш будзе, калі пра кагось іншага, а не пра мяне, будуць гаварыць: «У яго ж машына...?»

Так што, браткі, тэрмінова прадаюцца зусім новыя «Жыгулі»,

Рыгор ЛАЗУРКІН

НАШЫ ХАТНІЯ СЯБРЫ

Чалавек даўным-даўно пасляраваў з сабакам: яшчэ з тых часоў, калі ў пячоры жыў. Сяброўства гэтае для чалавека мела вялікую карысць, бо сабака дапамагаў яму пазбаўляцца ад няпрояных гасцей. Пячора ж дзвэрэй не мела, у яе мог зайсці любы драпежны звер і прычыніць чалавеку непрыемнасці. Крыху пазней, гадоў гэтак праз паўмільёна, калі пячора набыла больш-менш утульны выгляд, дзеля таго, каб мышы не павсавалі мэблю, чалавек пасябраваў і з катом.

Мінулі шматлікія тысячагоддзі, і чалавечыя жыллі непазнавальна змянілася. Цяпер мы жывём у шматпакатковых пячорах на вышыні, на якой ніколі не жыло ні адно з чалавечых-падобных.

Але хатніх жывёл усё роўна трымаем.

Вядома, я як на дзівакоў гляджу на тых людзей, якія трымаюць зараз у доме ката. Ну, якая ад яго карысць? Хоць

ад звычайнага, хоць ад сібірскага, хоць нават ад сіамскага. Лепш за ўсіх іх з мышамі цяпер распраўляецца гарадская санэпідэманцыя. Зусім іншая справа сабака! Нават самы маленькі недаросцік сабачага роду-племіні можа такую звягу ўзяць, што вы адразу ўбачыце, наколькі выгадна яго трымаць. Калі ж вы прыдбаеце аўчарку ці бульдога, дык не сумнявайцеся, карысці будзе яшчэ больш.

А некаторыя немлівыя людзі ў апошні час пачалі трымаць дома драпежных жывёл: хто ваўка, хто льва, хто тыгра. Нават іранкадзілаў трымаюць. Я ж асабіста быў прыручыў маладзенькага пітона. Затым ён вырас і налі выцягваўся ўдоўж, дык нават не змяшчаўся ў адным панці. Але я яго зусім не баяўся і цалкам яму давяраў. Іншы раз нават спаў побач.

Дык навошта, вы думаеце, я

трымаю ў кватэры ўдава? Дзеля забавы? Зусім не! Яно, вядома, прыемна, калі цябе ў абдымачку з вялікім пітонам змяшчаюць у газетах і пры гэтым называюць сябрам жывёл. Толькі справа не ў гэтым. Галоўная карысць ад майго паўзуна была ў тым, што ён дапамагаў мне пазбаўляцца гасцей. Раней у мяне быццам і не кватэра была, а нейкая гасцініца. Не паспее адгасцяваць цётка з Петухоўкі, як стрыечны брат прыезджае. Ды не адзін, а з жонкай і дзюцімі. Не паспее паехаць той брат, як які-небудзь сват залуляецца. Іншы раз па тры-чатыры чалавекі гасцівалі адначасова. А потым ніводнага не стала, вось як!

Але вы, магчыма, думаеце, што я на каго-небудзь націкаваў таго ўдава? Вядома, не. Я толькі разаслаў усім сваім сялкам і знаёмым здымак, на якім я з ім у абдымачку сфатаграфаваны.

М. МІРАНОВІЧ

ВІЦЕБСК

МІМАХОДЗЬ

Узлў бы сябе ў рукі, ды не хоча рук пэцкаць.

Дзіўна: якраз той, хто не задзірае галавы, і бывае на галаву вышэй за іншых.

Плагіятара завілі на словы.

За пустой галавой і нагам неспакой. І калі б толькі сваймі!

Нельга сказаць, што ў яго не было сумлення. Проста ён ім ніколі не карыстаўся.

Лепей жораву ў небе, чым сініцы ў руцэ.

І яго кніжкі чагосьці варты. Цана ж на іх ёсць!

Браты БАРОЎКІ

ВІЦЕБСК

ПЕГАСНЫЯ РАЗМОВЫ

— Навошта прэш бярвенні і латы, Пегас? Навёз вунь і пяску...
— Паэт мой вельмі зухаваты, На дачках ён набіў руку.

— Ты, пэўна, з класікам спазнаўся? Што гэтак, браце, змардаваўся?
— Не-не, браток, ты ўведзены ў зман. Мяне служыць прымусяў графаман.

— Чаму, Пегас, свайго гаспадара

Ты не вязаш?
— Куды?
— Ды на Парнас, вядома.
— Ой, добра, што напаміну, мне пара — глядзець футбол мы вырашылі дома.

— Аднакжы мне, паэт, Кто ў вас тут найлепшы?
— Я, Пегасіні, вядома. Вер цябрыда, Во складаю ў дадатак да вершаў Для выдання ў просьму красвордаў.

П Я Т Ы К У Т

Якое ж феноменальнае было здзіўленне, калі мы даведаліся, што дырэктар нашай канторы Максім Амбросавіч Касянюк унёс сякія-такія змены ў праект новага адміністрацыйнага будынка. Некальні росчыркаў касянюцкага пярэ, і праектам стаў прадугледжвацца пяты кут у кабінце самога Максіма Амбросавіча і кабінетах загадчыкаў аддзелаў.

— Навошта? — неск падступіліся з гэтымі словамі да шэфа.

— На тое вас тут і трымаюць, каб думалі! — быў суровы адказ.

Паспрабуй пярэчыць — давай, снажна, па уласнаму; маўляў, па галовах без творчай ірываліны ў іншых месцах плачуць. Тут аклад, як аклад, водпуск — 24 дні з даплюскамі... Хто ж на дыбкі стане?

Адміністрацыйны будынак узвялі хутка, на паўгода раней вызначанага тэрміну здалі ў эксплуатацыю. Максім Амбросавіч асабіста сам абышоў кабінеты з дадатковымі кутамі і, калі мэбля была расстаўлена, загадаў паабіваць пятыя куты прыгожымі дэкаратыўнымі шторамі.

Зноў пайшлі рабочыя будні. Людзі корпаліся ў папернях, званілі цешчам і слбрам, аматарам прыроды і суседзям па дачы, елі смачныя пончыкі, пражаныя семкі і г. д. Аднак работа асноўная — стаяла! Ці да яе, калі трэба было ламаць га-

лаву ў дадатак да красвордаў над архітэктурнай загаднай Касяня. А паколькі асноўная работа ў канторы не рухалася наперад з паўгода ці год, прыслалі аўтарытэтную камісію з пяці чалавек.

— Калі ласка, нам пазванілі, мы вас чакалі, — без ценю палахлівага трымцення запрасіў у свой кабінет прыезджае начальства Максім Амбросавіч Касянюк. — Прашу, таварышы! — І гасцінна расчынуў дзверы.

Старшыня камісіі трапіўся чалавек сур'ёзны і разважлівы.

— Мы павінны эканоміць час, — сказаў ён, — не дапускаць мітусні. З вашай дакументацыяй, Максім Амбросавіч, буду знаёміцца я. Са справамі аддзелаў па аднаму — члены камісіі. Прыступайце, таварышы.

Застаўшыся адзін на адзін са старшынёй камісіі, Касянюк узлў апошняга за локца і сказаў:

— Запрашаю туды.
— У вас ёсць пяты кут?
— Але, там ужо ўсе дакументы на сталі...

На аднаго члена камісіі пятага кута не хапіла, і загадчынік уведзенага пасля завяршэння будаўніцтва новага аддзела вымушаны быў везці гэтага члена камісіі на машыне шэфа за горад. Праўда, свежазлітых агурачкаў і падлешчыкаў яны прыкапілі з сабой.

Мал. А. Хадкевіча (Віцебск).

«Літаратура і искусство» — орган Міністэрства культуры і правалення Саюза пісателёў БССР, Мінск.

«ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»

Выходзіць па пятніцах на шаснаццаці старонках.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі.

Індэкс 63856

АТ 23319.

Адрас рэдакцыі: 220600, ГСП, Мінск, вул. Захарава, 19.

Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі — 33-24-61, намесніка галоўнага рэдактара — 33-25-25, адказнага сакратара — 33-44-04, аддзела грамадска-палітычнага жыцця і інфармацыі — 33-22-04, аддзела прозы і паэзіі — 33-24-62, аддзела крытыкі і бібліяграфіі — 33-24-62, аддзела тэатра, кіно і музыкі — 33-21-53, аддзела выяўленчага мастацтва, архітэктуры і вытворчай эстэтыкі — 33-24-62, аддзела культуры — 33-24-62, аддзела пісем і масвай работы — 33-22-04, выдавецтва — 23-52-85, бухгалтэры — 23-77-65.

Рукпісаў рэдакцыя не вяртае.

Галоўны рэдактар Алесь АСПЕНКА.

Рэдакцыйная калегія:

Звір АЗГУР, Ефрасіння БОНДАРАВА, Барыс БУР'ЯН, Мікола ГІЛЬ (аднажны сакратар), Уладзімір ГНІЛАМЕДАУ, Юрыя ГРЫГОР'ЕУ, Канстанцін ГУБАРЭВІЧ, Васіль ІВАШЫН, Віктар КАВАЛЕНКА, Аляксандр КАПУСЦІН (намеснік галоўнага рэдактара), Уладзімір НЯФЕД, Нічыпар ПАШКЕВІЧ, Аляксей ПЫСІН, Міхаіл САВІЦКІ, Барыс САЧАНКА, Ізэл СЕМЯЖОН, Юрыя СЕМЯНЯКА, Мікола ТКАЧОУ, Юлія ЧУРКО.